

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

ISSN: 2146-9806 | e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 26, Sayı/Issue: 49, Yıl/Year: 2024 (Haziran/June)

**Şâfiî'nin Zinanın Hürmet-i Musâhereyi Gerektilmediği
Konusundaki Görüşünün Temellendirilmesi**

*Justification of al-Shafi'i's View that Adultery Does Not
Require Hurmat al-Musâheraha*

Selman Demirboğa

Dr. Öğretim Üyesi, Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Hukuku
Ana Bilim Dalı –Dr., Batman University, Faculty of Islamic Sciences, Department
of Islamic Law

selman.demirboga@batman.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-2019-2719>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 19/02/2024

Kabul Tarihi/Date Accepted: 03/06/2024

Yayın Tarihi/Date Published: 15/06/2024

Atıf/Citation: Demirboğa, Selman. "Şâfiî'nin Zinanın Hürmet-i Musâhereyi Gerektilmediği Konusundaki Görüşünün Temellendirilmesi". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/49 (2024), 245-274. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.1439925>.

İntihal: Bu makale, *iThenticate* yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by *iThenticate* and no plagiarism detected.

Öz

Fakihler evlenme engellerini sürekli ve geçici olmak üzere iki kısım altında ele almışlardır. Sürekli evlenme engelleri de kan bağı, süt ve sıhriyet yoluyla oluşan haramlık olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. Kan bağı ve süt yoluyla oluşan haramlık konusunda fakihler arasında bir tartışma bulunmamakla birlikte sıhrî hısımlıkla ilgili ihtilaf bulunmaktadır. Evlenmenin taraflar arasında doğurduğu bu hısımlık, klasik fıkıh literatüründe sıhriyet mahremiyeti (hürmet-i musâhere) olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirip gerektirmediği problemiyle ilgili olarak doktrininde iki görüş ortaya çıkmıştır. Hanefîler, Hanbelîler ve Şîî fakihlerin ekseriyetinin savunduğu birinci görüşe göre zina, hürmet-i musâhereyi gerektirir. Buna karşılık Şâfîiler, Mâlikîler, Zâhirîler ve Hanbelîler'den İbn Kayyim el-Cevziyye'nin savunduğu ikinci görüşe göre ise zina ile hürmet-i musâhere sabit olmaz. Bu çalışmanın temel amacı, zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediği görüşünde olan Şâfîî'nin görüşünü temellendirmektir. Zira tespit edebildiğimiz kadarıyla Şâfîî'nin bu meseleyle ilgili görüşünün temellendirilmesi konusunda spesifik bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmada öncelikle fakihlerin zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirip gerektirmediği konusundaki görüş ve gerekçeleri ele alınmıştır. Daha sonra Şâfîî ve Şâfîî fakihlerin konuyla ilgili görüş ve gerekçeleri zikredilmiş ve bu yönüyle Şâfîî'nin savunduğu hukuk mantığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili görüş ve gerekçeler her ekolün temel fıkıh eserleri esas alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Şâfîî, Nikah, Hürmet-i Musâhere, Zina.

Abstract

The Muslim jurists have analyzed the prohibitions for a marriage contract under two categories: permanent and temporary. Permanent prohibitions on marriage are divided into three categories: blood, milk siblinghood and consanguinity. There is no dispute among the jurists about the prohibition of blood and milk siblinghood, but there is a dispute about kinship by marriage. This kinship arising from the marriage between the parties is referred to in classical fiqh literature as the intimacy of kinship (hurmat-i musâhara). In this context, it has been a matter of debate among jurists whether adultery, like marriage, requires a prohibition of marriage. The history of this debate goes back to the Companions, the tââbiîn and the taba-i tâbiîn. This issue, which was a matter of debate among the first three generations, was also debated among the imams of the fiqh schools. Thus, two views have emerged in the doctrine regarding the problem of whether adultery requires hurmat al-musâhara.

According to the first view, which is held by the majority of Hanafis, Hanbalis and Shi'a jurists, adultery requires hurmat al-musâhara. According to the second view, advocated by the Shâfî'is, Malikis, Zahiris, and Ibn Qayyim al-Jawziyya, hurmat al-musahara is not established by adultery. In this case, it is permissible for the parties to marry each other's usûl and furu.

In classical fiqh sources, the question of whether it is halal to marry the daughter of adultery is discussed in connection with this issue. According to the jurists who hold that adultery entails the intimacy of consanguinity, it is forbidden for the adulterer to marry his daughter of adultery. According to the jurists who hold this view, sexual intercourse requires prohibition, regardless of whether it is through lawful means, such as nikah, or unlawful means, such as fornication (zina). According to them, in this case, it is the child itself, not the adultery, that requires the intimacy of kinship. Therefore, the cause/sexual intercourse has replaced the causative agent/child. These opinion holders have argued that the existence of the link of juz'iyyah between the adulterer and the daughter resulting from adultery is a proper cause for prohibition. This is because a doubt functions as truth when it comes to necessitating haram.

According to the jurists who hold that adultery does not require the intimacy of kinship, it is makrooh but permissible for the adulterer to marry the daughter of adultery. The jurists who hold this view point to the absence of any verse or hadith on the subject, as well as the difference between adultery and nikah. Accordingly, even though the progeny of the daughter resulting from adultery exists by the mother/mazniyahe, the progeny is not considered valid by the adulterous man/zâni. Therefore, there is no juz'iyyah link between the adulterer and the girl who is the product of adultery. The jurists who hold this view have stated that juz'iyyah is not a proper cause for prohibition. One of their main points is that the rulings that are established by marriage, such as linkage and maintenance payment, are not established by adultery.

The main purpose of this study is to justify Shafi'i's view that adultery does not require hurmat al-musâharah. As far as we have been able to determine, there is no specific study on the justification of Shafi'i's view on this issue. In addition, it is possible to say that there is no study on how this view defended by Shafi'i was interpreted within the Shafi'i school and what the approaches of Shi'i and Zahiri jurists were on the subject. This study first examines the opinions and justifications of the jurists on whether adultery requires hurmat al-musâharah or not. Then, the opinions and justifications of Shafi'i and Shafi'i jurists on the subject were mentioned, and in this respect, the logic of fiqh defended by Shafi'i was tried to be revealed. The opinions and justifications on the subject were analyzed based on the main fiqh works of each school.

Keywords: Islamic Law, Shafi'i, Marriage, Hurmat al-Musâhara, Adultery.

Giriş

Klasik fıkıh literatüründe evlenme engellerinin, sürekli ve geçici olmak üzere iki kısımda ele alındığı görülmektedir. İslam hukukçuları, genel olarak sürekli evlenme engellerinin kan bağı (nesep akrabalığı), süt ve sıhrî hısımlık (hürmet-i musâhere) olduğunu ifade etmişlerdir.¹ Sürekli evlenme engelleri konusunda fakihler arasında bir ihtilaf bulunmamakla birlikte detaylara inildiğinde bazı noktalarda ihtilafın bulunduğu görülmektedir.² Bu noktalardan biri sıhrî hısımlıktan doğan evlenme haramlığıyla ilgilidir.

Evlenmenin taraflar arasında doğurduğu hısımlık, fıkıh literatüründe hürmet-i musâhere olarak ifade edilmiştir.³ Buna göre sıhriyet sebebiyle haram olan kadınlar; kayın valide, gelinler, üvey anneler ve üvey kızlar olmak üzere dört gruptur.⁴ Sıhrî hısımlıktan doğan evlenme haramlığı, ilk üç grupta yer alan kadınlar için sadece evlenme akdinin sahih olarak yapılmasına bağlıken dördüncü grupta yer alan üvey kız içinse daha önceden annesiyle nikah yapıp, ayrıca zıfâfın gerçekleşmiş olması şartına bağlıdır.⁵

1 Örnek olarak bk. Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî Gazzâlî, *el-Vasît fi'l-mezheb*, thk. Ahmed Mahmud İbrahim - Muhammed Muhammed Tamir (Kahire: Dâru's-Selâm, 1997), 5/101; Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi' fi tertîbi'ş-şerâi'*, thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 3/405; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî İbn Kudâme, *el-Muğni*, thk. Taha Muhammed Zeynî (Mektebetu'l-Kâhire, 1968), 7/109-110.

2 Süt yoluyla oluşan evlenme engelinde ihtilaf edilen detay konular hakkında bk. Davut İltaş, "Süt Akrabalığının Fikhî Açından Değerlendirilmesi", *Süt Akrabalığı ve Süt Bankası* (İstanbul: İsar Yayınları, 2022), 79-122.

3 Sıhriyetle ilgili detaylı bilgi için bk. Hamza Aktan, "Sıhriyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 31 Ocak 2024).

4 Kâsânî, *Bedâi'*, 3/411-423; Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecciddîn Abdisselâm el-Harrânî İbn Teymiyye, *Mecmû' u'l-fetâvâ*, thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kâsım (Medine: Mecme' u'l-Melik Fehd, 1995), 32/65-66.

5 Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999), 9/199-200; İmâmü'l-Haremeyn Ebû'l-Meâlî Rüknuddîn Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî et-Tâi en-Nisâbü'rî Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*, thk. Abdülazim Mahmud ed-Dîb (Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2007), 12/223-225; Gazzâlî, *el-Vasît*, 5/106; Ebû'l-Hüseyn Yahyâ b. Ebî'l-Hayr b. Sâlim b. Es'ad el-İmrânî el-Yemânî İmrânî, *el-Beyân fi mezhebi'l-İmâmi'ş-*

Meşru bir akit içerisinde gerçekleşen cinsel ilişkinin sıhriyet mahremiyetini gerektirdiği konusunda fakihler hemfikirdir. Ancak zina gibi meşru olmayan bir ilişkinin sıhriyet mahremiyetini gerektirip gerektirmediği ise doktrinde tartışmalıdır. Bazı fakihler, meşru bir akit içerisinde gerçekleşen cinsel ilişkide olduğu gibi zinanın da hürmet-i musâhereyi gerektirdiği, diğer bazı fakihler ise zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediği kanaatindedir.

Zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği görüşünde olan fakihlere göre zina edilen kadın (mezniye) kendisiyle zina etmiş erkeğin (zâni) usûl ve fûru'una; zina edilen kadının usûl ve fûru'u da zina eden erkeğe haram olur. Zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediği görüşünde olan fakihlere göre ise bu durumda tarafların birbirlerinin usûl ve fûru'uyla evlenmeleri caizdir. Şâfiî (ö. 204/820) de bu görüştedir.⁶

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Şâfiî'nin görüşü ve söz konusu görüşün tarihsel süreç içerisinde nasıl temellendirildiğine yönelik spesifik bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte sadece mezhep imamlarının konuyla ilgili görüş ve gerekçelerini konu edinen "Sıhriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi" adlı makaleden söz edilebilir. Çalışmada mezhep imamları arasındaki ihtilafın temel sebebinin nikah kelimesine yüklenilen anlamdan kaynaklandığı ifade edilmiş ve çalışmanın bütününde bu kabul esas alınmıştır.⁷ Ancak ilgili çalışmada mezhep imamlarının görüş ve gerekçelerine yer verilmekle birlikte Zâhirîler ve Şîî fakihlerin görüşlerine değinilmemiştir. Ayrıca Şâfiî'nin söz konusu görüşü bizzat ne şekilde temellendirdiği, bunun kendisi açısından tutarlı olup olmadığı ve bu görüşün Şâfiî fakihler tarafından nasıl telakki edildiğine de değinilmemiştir. Yine Şâfiî fakihlerin bu konuda Şâfiî'yi takip edip etmediği ve zina mahsulü kızla evlenmenin mekruh olmasından kastının ne olduğu izah edilmemiştir. Bu bağlamda Şâfiî'ye yöneltilen itirazlara cevap verilmediği de görülmektedir.

İki ana bölüm olarak tasarlanan makalenin birinci bölümünde genel olarak fakihlerin zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirip gerektirmediği konusundaki görüş ve gerekçeleri ele alınacaktır. Makalenin ikinci bölümünde ise zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediği görüşünde olan Şâfiî'nin bu görüşü

Şâfiî, thk. Kasım Muhammed Nuri (Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2000), 9/241-243; Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri Nevevî, *Ravzatü't-tâlibîn ve umdetü'l-muftîn*, thk. Züheyr Şaviş (Beyrut: el-Mektebu'l-İslamî, 1991), 7/111.

6 Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs Şâfiî, *el-Ümm*, thk. Rifat Fevzî Abdülmuttalib (Mansûre: Dâru'l-Vefâ, 2001), 6/398-406, 8/367.

7 Ali Kumaş - Muharrem Yılmaz, "Sıhriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/2 (2017). Bu makale, Muharrem Yılmaz tarafından doktora tezi olarak hazırlanan "Hanefî ve Şâfiî Mezheplerinin Ahkâm Ayetleri Çerçevesindeki İhtilâflarının Usûlî Temelleri" adlı tezden üretildiği için söz konusu tez, ayrıca referans olarak gösterilmemiştir.

şünü nasıl temellendirdiği zikredilecektir. Bununla birlikte temellendirme konusunda Şâfiî fakihlerin nasıl bir yol izlediklerine ve bu görüşe yöneltilen itirazlara yer verilecektir. Bu yönüyle Şâfiî'nin bu görüşü için yürüttüğü hukuk mantığı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Ayrıca gerekli yerlerde ilgili makalede geçen bazı iddialara da cevap verilecektir.

1. Zinanın Hürmet-i Musâhereyi Gerektirip Gerektirmediği Konusundaki Görüşler

Zinanın sıhriyet mahremiyetini gerektirip gerektirmemesiyle ilgili sahabe, tâbiîn ve tebe-i tâbiîn döneminden beri iki farklı yaklaşımın bulunduğu fıkıh kaynaklarında ifade edilmiştir. İhtilafli olan bu mesele, mezhep imamları ve diğer fakihler arasında da tartışma konusu olmuştur. İçtihadî olan bu mesele hakkında doktrinde, iki görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği yönündeyken ikincisi zinanın sıhriyet mahremiyetini gerektirmediği yönündedir. Söz konusu ihtilaf, bu meselenin uzantısı mahiyetinde olan zina mahsulü kızla evlenme konusunda da benzer şekilde devam etmiştir. Bu nedenle çalışmada, bu iki görüş esas alınacaktır.

1.1. Zina Hürmet-i Musâhereyi Gerektirir

Hanefî ve Hanbelîler'e göre hürmet-i musâhere, sahih ve fasit nikah ile sabit olduğu gibi zina ile de sabit olur. Bu durumda zina edilen kadın, kendisiyle zina etmiş erkeğin usûl ve fûru'una ve zina edilen kadının usûl ve fûru'u da zina eden erkeğe haram olur.⁸ Bu konuda Şî fakihlerden birbirinden farklı iki

8 Hanefîler'e göre şehvetle dokunma ve cinsel uzvuna bakmakla da sıhriyet mahremiyeti sabit olur. Hanefîler'in görüşü için bk. Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî Cessâs, *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*, thk. İsmetullah Muhammed vd. (Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 2010), 4/324-329; Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed es-Sadık el-Kamhavî (Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, 1985), 3/51-52; Ebû'l-Lays İmâmü'l-hüdâ Nasr b. Muhammed Ebû'l-Lays Semerkandî, *Muhtelefü'r-rivâye*, thk. Abdurrahman Mübarek el-Ferec (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2005), 2/910-911; Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekr Kudûrî, *Şerhu Muhtasari'l-Kerhî (Min evveli kitâbi's-siyâm ilâ ahiri kitâbin-nikah)*, thk. Halid b. Atik (Riyad, Camiatu'l-İmâm Muhammed, 2009), 978; Ebû Zeyd Abdullâh (Ubeydullâh) b. Muhammed b. Ömer b. İsâ Debûsî, *el-Esrâr fi'l-usûl ve'l-fürû'*, thk. Salim Özer (Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1997), 1339-1344; Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 4/204-207; Kâsânî, *Bedâi'*, 3/423-427; Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr el-Merğînânî, *el-Hidâye şerhu bidâyeti'l-mübtedâ*, thk. Nuaym Eşref Nur Ahmed (Karaçi: İdâretü'l-Kur'ani ve'l-ulûmî'l-İslâmiyye, 1997), 3/15-16. Hanbelîler'e göre livâta da hürmet-i musâhere gerektirir. Hanbelîler'in görüşü için bk. Ebû'l-Kâsum Ömer b. Hüseyin b. Abdillâh el-Hırakî el-Bağdâdî Hırakî, *el-Muhtasar*, thk. Muhammed Züheyr eş-Şâvîş (Dımaşk: Müessesetu Dâru's-Selâm, 1958), 139; Ebû Ya'lâ Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed b. Halef Ferrâ, *el-Câmi u's-sağîr fi'l-fıkh 'alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Muhammed b. Hanbel*, thk. Nasır b. Suud es-Selame (Riyad: Dâru Atlas, 2000), 227; Ebû'l-Hattâb Mahfûz b. Ahmed b. el-Hasen el-Kelvezânî el-Bağdâdî Kelvezânî, *el-Hidâye 'alâ mezhebi'l-İmâm Ebî Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî*,

görüş rivayet edilmekle birlikte tercih edilen ve ihtiyata uygun görülen görüş zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği yönündedir.⁹ Kaynaklarda Abdullâh b. Mes'ûd (ö. 32/652-53), İmrân b. Husayn (ö. 52/672), İbrâhîm en-Ne-hâî (ö. 96/714), Mucâhid (ö. 103/721), Şa'bi (ö. 104/722), Tâvûs b. Keysân (ö. 106/725), Hasan-ı Basrî (ö. 110/728) ve Katâde'nin (ö. 117/735) de bu görüşte olduğu belirtilmektedir.¹⁰

Bu görüş sahiplerine göre cinsel ilişkinin hükmüne bakılmaksızın taraflar arasında (zâni-mezniye) sıhriyet mahremiyeti sabit olur. Nitekim Hanefî fakihlerden Kâsânî (ö. 587/1191) hürmet-i musâherenin sahih akit, fasit nikah

thk. Abdullatîf Humeym - Mâhir Yâsin el-Fehl (Kuveyt: Dâru Ğaras, 2004), 389-390; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/117-120; Ebü'l-Hasen Alâüddîn Alî b. Süleymân b. Ahmed el-Merdâvî, *el-İnsâf fi marifeti'r-râcih mine'l-hilâf alâ mezhebi'l-İmâmî'l-mübeccel Ahmed b. Hanbel*, thk. Ebü Abdullah Muhammed Hasan (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), 8/114; Ebü Bekr (Ebü'l-Beka) Takıyyüddîn Muhammed b. Ahmed b. Abdilazîz el-Fütühî İbnü'n-Neccâr, *Me'ânetü üli'n-nühâ Şerhu'l-Müntehâ (Münteha'l-irâdât)*, thk. Abdulmelik b. Abdullah Duheş (Mekke: Mektebetu'l-Esedi, 2008), 9/89-90. Hanbelîler'den İbn Teymiyye (ö. 728/1328) ise her iki tarafın görüşünü vermekle birlikte herhangi bir görüşü tercih etmemiş ve bir insanın her iki görüşten birini taklit etmesinin caiz olduğunu söylemiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-fetâvâ*, 32/67, 138-140, 142; Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Meciddîn Abdisselâm el-Harrânî İbn Teymiyye, *el-İhnaiyye (er-Red ale'l-İhnâî)*, thk. Ahmed b. Munis el-Anzi (Cidde: Dâru'l-Harrâz, 2000), 455. Hanbelî fakihlerden Merdâvî (ö. 885/1480), zinanın sıhriyet mahremiyetini gerektirmediği görüşünü İbn Teymiyye'ye nispet etmiştir. Merdâvî, *el-İnsâf*, 8/114. "Sihriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi" adlı makalede zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği görüşü Hanbelîler yerine sehven Mâlikîler'e nispet edilmiştir. Kumaş - Yılmaz, "Sihriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi", 60.

- 9 Şii fakihlerin görüşü için bk. Takıyyüddîn b. Necmiddîn b. Ubeydillâh Ebü's-Salâh el-Halebî, *el-Kâfi fi'l-fikh*, thk. Rıza Üstadi (Kum: Müessesetu Bustan, 2013), 269-270; Ebü Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî Tûsî, *el-Mebsût fi fikhi'l-İmâmiyye*, thk. Muhammed Bâkır el-Behbûdî (Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-İslâmî, ts.), 4/202-203, 209; Ebü Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî Tûsî, *Kitâbü'l-Hilâf fi'l-fikh*, thk. Muhammed Huseyn Koşanpur (Tahran: Matbaatu Rengin, 1962), 2/164-166; Ebü Alî Eminüddîn (Emînü'l-İslâm) el-Fazl b. el-Hasen Tabersî, *el-Mü telef mine'l-muhtelif beyne'immeti's-selef*, thk. Mehdî er-Recâî (Meşhed: Mecme'u'l-Buhusi'l-İslamiyye, 1989), 132; Ebü'l-Kâsım Necmüddîn Ca'fer b. el-Hasen b. Ebî Zekerriyyâ Yahyâ el-Muhakkık el-Hillî el-Hüzelî Muhakkık Hillî, *Şerâ'i u'l-İslâm fi mesâ'ili'l-helâl ve'l-harâm*, thk. Sadık Huseynî Şirazi (Beyrut: Dâru'l-Kârî, 2004), 1/520-521, 531; Cemâlüddîn el-Hasen (el-Hüseyn) b. Yûsuf b. Alî İbnü'l-Mutahhar el-Hillî Allâme Hillî, *Muhtelifü's-Şî'a fi ahkâmî's-şer'i'a* (Kum: Müessesetu Nesri'l-İslami, 2012), 7/31-34; Zeynüddîn b. Alî b. Ahmed el-Cübaî el-Âmilî Şehîd-i Sâni, *er-Ravzatü'l-behiyye fi şerhi'l-Lüm'ati'd-Dimaşkiyye* (Kum: Mecmau'l-Fikri'l-İslâmâ, 2015), 3/195-197. Şeyh Sâdûk (ö. 381/991), Şeyh Müfid (ö. 413/1022) ve Şerîf el-Murtazâ (ö. 436/1044) gibi önde gelen Şii fakihler zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediği kanaatindedir. Detaylı bilgi için bk. Ebü Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. en-Nu'mân el-Hârisî el-Ukberî Şeyh Müfid, *el-Mukni'â* (Kum: Müessesetu Nesri'l-İslami, 1989), 504; Alemü'l-hüdâ Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hüseyn b. Mûsâ b. Muhammed el-Alevî Şerîf el-Murtazâ, *el-Mesâilu'n-nâsiriyyât (el-Mesâilu't-taberiyye)*, thk. Hüseyin Musevi Burucerci (Meşhed: Mecme'u'l-Buhusi'l-İslamiyye, 2019), 571-572; Alemü'l-hüdâ Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hüseyn b. Mûsâ b. Muhammed el-Alevî Şerîf el-Murtazâ, *el-İntisâr*, thk. Muhammed Mehdi Necef (Tahran: el-Mecmau'l-Alemi, 2017), 1/354-355.

10 Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 3/51-52; Serahsî, *el-Mebsût*, 4/205; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/117.

ve zina neticesinde gerçekleşen cinsel ilişki ile sabit olacağını belirtmiştir.¹¹ Hanbelî fakihlerden İbn Kudâme (ö. 620/1223) de cinsel ilişkinin mübah (sahih nikah), şüpheli (fasit nikah) ve mahza haram (zina) olmak üzere üç kısma ayrıldığını ifade ettikten sonra her üçüyle de hürmet-i musâherenin sabit olduğunu söylemiştir.¹²

Zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği görüşünde olan fakihler bu görüşü akli ve nakli olmak üzere iki yolla temellendirmişlerdir. Bu görüşte olan fakihlerin istidlalde bulunduğu nakli deliller şunlardır:

- 1) “Babalarınızın nikâhladığı kadınları nikahlamayın.” (Nîsa 4/22) Buna göre ayette geçen “nikah” kelimesi hakikat olarak cinsel ilişki, mecaz olarak da akit anlamına gelmektedir. Zira “nikah” kelimesi sözlükte iki şeyi bir araya getirmek/toplamak anlamına gelmektedir. Bir araya gelmek ise ancak cinsel ilişki ile mümkün olur. Dolayısıyla “nikah” kelimesi bu anlamda hakikat, cinsel ilişkiye sebep olan akit anlamında ise mecazdır. Hanefî fakihlerin kahir ekseriyeti bu gerekçeyi kullanmıştır.¹³ Hanbelî fakihler de ayette geçen “nikah” kelimesinin cinsel ilişki anlamına geldiğini ifade ederek bu ayetin umumuna tutunmuşlardır.¹⁴
- 2) Rivayete göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Her kim bir kadının cinsel uzvuna bakarsa o kadının annesi ve kızı ona haram olur.”¹⁵ Buna göre cinsel uzva bakmakla sabit olan hürmet-i musâhere cinsel ilişki ile evleviyetle sabit olur. Nitekim Hanefî fakihler hürmet-i musâherenin hem

11 Kâsânî, *Bedâi'*, 3/423-424.

12 İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 7/118.

13 Örnek olarak bk. Cessâs, *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*, 4/324-326; Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 3/51; Ebü'l-Leys Semerkandî, *Muhtelefü'r-rivâye*, 2/911; Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekr Kudûrî, *et-Tecrîd*, thk. Muhammed Ahmed Sirâc - Alî Cuma Muhammed (Kahire: Dâru's-Selâm, 2006), 9/4449; Debûsî, *el-Esrâr*, 1340; Serahsî, *el-Mebsût*, 4/205; Kâsânî, *Bedâi'*, 3/426.

14 Örnek olarak bk. İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 7/117-118; Bahauddin Abdurrahman b. İbrahim Makdisî, *el-Udde Şerhu'l-umde*, thk. Ahmed b. Ali (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2003), 400; Şemsüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed el-Makdisî Ebü'l-Ferec İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebîr 'ala'l-Mukni'i*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî - Abdulfettâh Muhammed el-Hulu (Kahire: Hecer, 1995), 20/287; Zeynuddin el-Münecca b. Osman Tenûhî, *el-Mumti' fi şerhi'l-Mukni'*, thk. Abdümelik b. Abdullah b. Duheyş (Mekke: Mektebetü'l-Esedî, 2003), 3/587; Ebü Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Abdillâh Zerkeşî, *Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muhtasari'l-Hırakî* (Dâru'l-Ubeykan, 1993), 5/163; Ebü İshâk Burhânüddîn İbrâhîm b. Muhammed İbn Müflih, *el-Mübdî' fi şerhi'l-Mukni'*, thk. Halid b. Ali el-Muşeykîh vd. (Kuveyt: Rekâiz li'n-Neşri ve't-Tavzi, 2021), 7/491; İbnü'n-Neccâr, *Me'ânetü üli'n-nühâ*, 9/89; Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn Buhûti, *Dekâ'iku üli'n-nühâ li-Şerhi'l-Müntehâ* (Beyrut: Âlemü'l-Kutub, 1993), 2/654. Şîî fakihler de bu gerekçeyi kullanmışlardır. Allâme Hillî, *Muhtelefü'ş-Şîa*, 7/35.

15 Ebü Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî İbn Ebü Şeybe, *el-Musannef*, thk. Sad b. Nasır (Riyad: Dâru Kunûz, 2015), 9/233.

kadının cinsel uzvuna şehvetle bakmakla hem de zinayla sabit olacağı konusunda bu rivayete tutunmuşlardır.¹⁶ Buna karşılık Hanbelî fakihler, kadının cinsel uzvuna şehvetle bakmakla hürmet-i musâherenin sabit olup olmayacağı konusunda birbirinden farklı iki görüşün bulunduğunu ifade etmişlerdir.¹⁷ Bununla birlikte zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği konusunda onlar da bu rivayeti kullanmıştır.¹⁸

Bu görüşte olan fakihlerin ileri sürdüğü akli/nazari gerekçe ise hürmet-i musâhereyi gerektiren temel sebebin zina değil, cinsel ilişki olmasıdır. Buna göre mübah ve haram hükmüne bakılmaksızın cinsel ilişki, mutlak anlamda sıhriyet mahremiyetini gerektirir. Zira mübah olan cinsel ilişkiye taalluk eden hüküm, mübah olmayan (mahzur) cinsel ilişkiye de taalluk etmektedir. Mesela nikahlı olan hayızlı kadınla cinsel ilişkiye girmek haram olmakla birlikte yapıldığı takdirde hürmet-i musâhere gerektirmesi böyledir. Yine ihramlı veya oruçlu olan kimsenin yaptığı cinsel ilişki haram olmakla birlikte bu tür bir ilişki ile sıhriyet mahremiyeti sabit olmaktadır. Hanefî ve Hanbelî fakihlerin kahir ekseriyeti bu gerekçeyi kullanmışlardır.¹⁹

- 16 Örnek olarak bk. Cessâs, *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*, 4/327-329; Kudûrî, *et-Tecrîd*, 9/4451; Debûsî, *el-Esrâr*, 1345-1346; Serahsî, *el-Mebsût*, 4/208; Ebû Muhammed Fahrüddîn Osmân b. Alî Zeylâî, *Tebyînü'l-hakâ'ik şerhu Kenzî'd-dekâ'ik* (Kahire: el-Matba'atu'l-Kubrâ el-Emiriyye, 1895), 2/106. Kâsânî, söz konusu rivayetin bu konuda nas olduğunu belirtmiştir. Kâsânî, *Bedâi'*, 3/426.
- 17 Ferrâ, *el-Câmi'u's-sağîr*, 227; Ebû Ya'lâ Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed b. Halef Ferrâ, *el-Mesâ'ilü'l-fikhiyye min Kitâbi'r-Rivâyeteyn ve'l-vecheyn*, thk. Abdülkerîm b. Muhammed el-Lâhim (Riyad: Mektebetu'l-Maarif, 1985), 2/100-101; Kelvezânî, *el-Hidâye*, 389; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 7/121; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî İbn Kudâme, *el-Kâfi*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki (Kahire: Hecer, 1997), 4/266; Ebü'l-Ferec İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebir*, 20/295; Merdâvî, *el-İnsâf*, 8/115-116. İbn Müflih, (ö. 884/1479) mezhebin zahirine göre bir kadının cinsel uzvuna şehvetle bakmakla sıhriyet mahremiyetinin sabit olmadığını ifade etmiştir. İbn Müflih, *el-Mübdî'*, 7/492.
- 18 Örnek olarak bk. İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 7/118; Ebü'l-Ferec İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebir*, 20/288; Tenûhî, *el-Mumtî'*, 3/587; Zerkeşî, *Şerhu'z-Zerkeşî*, 5/163; İbn Müflih, *el-Mübdî'*, 7/491. Bu bağlamda Şii fakihlerin tutunduğu hadisler için bk. Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî Tûsî, *el-İstîsbâr fi ma'htülîfe mine'l-ahbâr*, thk. Muhammed Cevvâd el-Fakih (Beyrut: Dâru'l-Edva, 1992), 3/235-237; Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî Tûsî, *Tehzîbü'l-ahkâm fi şerhi'l-Muknû*, thk. Ali Ekber Çaffari (Tahran: Dâru'l-Kutubî'l-İslamiyye, 1966), 7/383-385.
- 19 Bu gerekçeyi kullanan fakihler için bk. Cessâs, *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*, 4/326; Kudûrî, *Şerhu Muhtasari'l-Kerhî*, 978; Kudûrî, *et-Tecrîd*, 9/4449-4453; Ebü'l-Mevâhib Hüseyn b. Mahmud 'Ukberî, *Ruûsu'l-mesâilü'l-hilâfiyye beyne cumhûri'l-fukâha*, thk. Halid b. Sad Haşlan (Riyad: Dâru İsbiliyye, 2001), 4/83; Ebü'l-Vefâ Alî b. Akîl b. Muhammed b. Akîl el-Bağdâdî İbn Akîl, *Kitâbu'l-Funûn*, thk. George Makdisi (Beyrut: Dâru'l-Meşrik, 1970), 2/502-503, 515-516; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 3/277, 7/118; Zeylâî, *Tebyînü'l-hakâ'ik*, 2/106; Kemâluddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr 'ale'l-Hidâye* (Kahire: Matbaatu Mustafa el-Babî el-Halebî, 1970), 3/219-220; İbn Müflih, *el-Mübdî'*, 7/491; İbnü'n-Neccâr, *Me'ânetü üli'n-nühâ*, 9/89.

Zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği konusunda genel itibariyle söz konusu gerekçelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu tartışmanın uzantısı mahiyetinde olan zina mahsulü kızla evlenmenin caiz olmaması konusunda ise daha çok cüz'iyet/ba'diyyet hususu gerekçe olarak kullanılmıştır. Buna göre zina eden (zâni) ile zina edilen kadından (mezniye) doğan kişi arasında cüz'iyet bağı bulunmaktadır. Şöyle ki, zinadan doğan kişinin cüz'iyetine sebep olan şey cinsel ilişkidir. Öyle ki zinadan doğan çocuk ya zina eden kişiye ya da zina edilen kadına tam olarak nispet edilmektedir. Durum böyle olunca kişinin kendi parçası/cüz'ü ile cinsel istifade (istimta) etmesi söz konusu olur ki, bu da haramdır. Hanefî ve Hanbelî fakihlerin büyük çoğunluğu söz konusu görüşü bu şekilde temellendirmiştir.²⁰

Bu görüşte olan fakihlere göre cinsel ilişkinin sıhriyet mahremiyetini gerektirmesi (muharrim) zina sebebiyle değil, cinsel ilişki sebebiyledir. Mesela Hanefî usulcüler haddi zatında haram olan zina ile sıhriyet mahremiyetinin sabit olmadığını ifade etmişlerdir. Onlara göre zina, çocuğa sebep olma yönüyle mahremiyeti gerektirir.²¹ Bu izaha göre sebep (cinsel ilişki), müsebbebin (çocuk) yerine konulmuş olmaktadır. Ancak bu değerlendirmenin tartışmaya açık olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü zina neticesinde çocuğun doğmaması durumunda sıhriyet mahremiyetinin sabit olmaması gibi bir durum söz konusu olur. Şu var ki çocuk ister doğsun ister doğmasın cinsel ilişki ile haramlık sabit olmaktadır. Zira İbnü'l-Hümâm'ın (ö. 861/1457) da ifade ettiği gibi ihtilatın/ cüz'iyet tahakkuk etmesi çocuğa bağlı değildir.²² Dolayısıyla bu konuda cinsel ilişkiyle beraber helal, haram ve çocuk gibi ek bir vasfa ihtiyaç duyulmamaktadır.

20 Hanefîler için bk. Ebü'l-Leys Semerkandî, *Muhtelefü'r-rivâye*, 2/911; Kudûrî, *et-Tecrîd*, 9/4492-4497; Debûsî, *el-Esrâr*, 1342-1343; Serahsî, *el-Mebsût*, 4/205-207; Kâsânî, *Bedâi'*, 3/426; Merğînânî, *el-Hidâye*, 3/15-16; Zeylaî, *Tebyînü'l-hakâ'ik*, 2/106-107. Serahsî, haramlığın ispatı için cüz'iyetin elverişli bir illet olduğunu ifade eder. Serahsî, *el-Mebsût*, 4/207. Hanbelîler için bk. İbn Akîl, *Kitâbu'l-Funûn*, 1/118-119, 198; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/119-120; İbn Kudâme, *el-Kâfi*, 4/266; İbn Müflih, *el-Mübdî*, 7/494. İbn Kudâme, zina eden kişinin veled-i zinanın kendisinden olup olmadığını bilmesinin haramlık açısından bir şey değiştirmeyeceğini ifade etmiştir. İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/120.

21 Örnek olarak bk. Ebü Zeyd Abdullâh (Ubeydullâh) b. Muhammed b. Ömer b. İsâ Debûsî, *Takvîmü'l-edille fi usûli'l-fikh*, thk. Halîl Muhyiddin el-Meys (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001), 55, 317, 365; Ebü Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed Serahsî, *Usûlü's-Serahsî*, thk. Ebu'l-Vefa Afganî (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 1/83, 92-93; Hüsâmüddîn Hüseyin b. Alî b. Haccâc el-Buhârî es-Sıgnâkî, *el-Kâfi Şerhu'l-Pezdevî*, thk. Fahrüddin Seyyid Muhammed Kanit (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2001), 2/652-655; Alâeddîn Abdülazîz b. Ahmed Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfu'l-esrâr an usûli Fahri'l-İslam el-Pezdevî* (Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-İslâmî, ts.), 1/287-290, 3/362-363; Ubeydullâh b. Mes'ûd b. Tâcişşeria Ömer b. Sadrişşeria el-Evvel el-Mahbûbî Sadrişşeria, *et-Tavzîh fi halli şavâmizi't-Tenkîh (Telvîh şerhi ile birlikte)* (Mısır: Matbatu Muhammed, 1957), 1/428-429.

22 İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, 3/221.

1.2. Zina Hürmet-i Musâhereyi Gerektirmez

Şâfiîler, Zâhirîler ve Hanbelîler'den İbn Kayyim el-Cevziyye'nin (ö. 751/1350) savunduğu görüşe göre zina, hürmet-i musâhereyi gerektirmez.²³ Diğer bir ifadeyle zina gibi haram olan bir ilişki helal olan bir nikahı haram kılmaz. Bu konuda Mâlik'ten (ö. 179/795) birbirinden farklı iki görüş nakledilmekle birlikte sahih olan görüş, zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediği yönündedir.²⁴ Kaynaklarda Hz. Alî (ö. 40/661), Abdullâh b. Abbâs (ö. 68/687-88), Urve

- 23 Şâfiîlerin görüşü için bk. Şâfiî, *el-Ümm*, 6/398-406, 8/367; Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Yahyâ el-Mısırî Bûveytî, *el-Muhtasar*, thk. Ali Muhyiddin el-Karadağî (Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2015), 425-426; Ebû İbrâhîm İsmâil b. Yahyâ b. İsmâil el-Mısırî Müzenî, *el-Muhtasar*, thk. Ebû Amir Abdullah ed-Dağstânî (Riyad: Dâru Medâric, 2019), 2/35-36; Mâverdî, *el-Hâvî'l-kebir*, 9/214-219; Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf Şirâzî, *el-Mühezzeb fi fihki'l-İmâmî's-Şâfiî*, thk. Zekerriyya Umeyrât (Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995), 2/440; Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab*, 12/238-242; Ebû'l-Mehâsin Fahrülislâm Abdülvâhid b. İsmâil b. Ahmed er-Rûyânî et-Taberî Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb fi fûrû'i'l-mezhebi's-Şâfiî*, thk. Tarık Fethî Seyyid (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2009), 9/210-215; Gazzâlî, *el-Vasît*, 5/103, 107; Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. Muhammed b. Abdülkerîm er-Râfiî el-Kazvînî Râfiî, *el-'Azîz şerhu'l-Vecîz (eş-Şerhu'l-kebir)*, thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), 8/30, 36; Nevevî, *Ravzatü't-tâlibîn*, 7/109, 113. İbn Hazm, ashabinın da bu görüşte olduğunu ifade etmiştir. İbn Hazm, haram olan cinsel ilişkinin helal olan nikahı haram kılmadığını ifade etmekle birlikte sadece bir yerde haram kıldığını ifade etmiştir. Bu da zina edilen kadının, kendisiyle zina eden erkeğin çocuklarından biriyle evlenmesinin ebediyen haram olmasıdır. Buna karşılık bir kadınla zina eden erkeğin tövbe etmesi halinde zina edilen kadının annesi veya kızıyla evlenmesi caizdir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelûsî el-Kurtubî İbn Hazm, *el-Muhallâ bi'l-âsâr fi şerhi'l-Mücellâ bi'l-ihtisâr*, thk. Ahmed Muhammed Şakir - Muhammed Münîr ed-Dımaşkî (Kahire: Matbaatu'n-Nahde, 1932), 9/532-535. İbn Kayyim el-Cevziyye başta haramlığı gerektiren görüşünü savunduğunu fakat aksi yöndeki deliller sebebiyle bu görüşten rücu etmenin daha evla olduğunu belirtmiştir. Ona göre racih olan görüş bu görüştür. Detaylı bilgi için bk. Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zürâî ed-Dımaşkî el-Hanbelî İbn Kayyim el-Cevziyye, *İlâmü'l-muvakkî'in an rabbi'l-âlemîn*, thk. Ebû Ubeyde Âl Selman (Cidde: Dâru İbnu'l-Cevzi, 2002), 5/191-193; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zürâî ed-Dımaşkî el-Hanbelî İbn Kayyim el-Cevziyye, *İğâsetü'l-lehfân fi mesâyidi's-şeytân*, thk. Muhammed Üzeyr Şems (Riyad: Dâru Ataati'l-İlm, 2019), 1/627.
- 24 Mâlikîler'in görüşü için bk. Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî Mâlik, *el-Muvatta*, thk. Muhammed Fuad Abdalbaki (Beyrut: Dâru İhyai't-Turasi'l-Arabiyye, 1985), "Nikah", 23; Ebû Saîd Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb et-Tenûhî Sahnûn, *el-Müdevenetü'l-kübrâ* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994), 2/196-198; Ebû'l-Kâsım Ubeydullâh b. Hüseyin b. Hasen b. el-Cellâb el-Basrî İbnü'l-Cellâb, *et-Tefrî*; thk. Hüseyin b. Salim ed-Dehmânî (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslami, 1987), 2/44; Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî b. Nasr et-Tağlibî el-Bağdâdî Kâdî Abdülvehhâb, *Uyûnu'l-mesâil*, thk. Ali Muhammed İbrahim Buruyibe (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2009), 312; Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdülber en-Nemerî İbn Abdülber, *el-Kâfi fi fihki ehli'l-Medîne İbn Abdülber* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1992), 244; Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-tahsîl ve's-şerh ve't-tevcîh ve't-talîl fi mesâili'l-Müstahrece*, thk. Muhammed Haccî (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslami, 1988), 18/489; Ahmed b. Çanım b. Salim Nefrâvî, *el-Fevâkihu'd-devvânî ala Risaleti ibni Ebî Zeyd el-Keyrâvânî* (Dâru'l-Fikr, 1995), 2/19. Mâlikî fa-

b. Zübeyr (ö. 94/713), Saîd b. el-Müseyyeb (ö. 94/713) ve Zührî'nin (ö. 124/742) de bu görüşte olduğu belirtilmektedir.²⁵

Şâfiî ve Şâfiî fakihlerin konuyla ilgili temellendirmeleri ileride geleceği için bu başlık altında diğer fakihlerin gerekçelerine kısaca yer verilecektir. Bu görüşte olan fakihlerin ayet ve hadislerin yanı sıra bazı akli gerekçelere tutundukları görülmektedir. Konuyla ilgili ileri sürülen nakli deliller şunlardır:

1) "...Bunların dışındakiler size helal kılındı..." (Nisâ 4/24) Buna göre bir önceki ayette (Nisâ 4/23) evlenilmesi haram olan kadınlar zikredildikten sonra bunların dışındakilerin helal kılındığı ifade edilmektedir. Mesela İbn Hazm (ö. 456/1064) görüşünü temellendirmek için sadece bu ayeti zikretmiştir. Bu bağlamda ona göre her kim Kur'an'da haram kılınmayan bir şeyi haram kılarsa Kur'an'a muhalefet etmiş olur ve Allah'ın helal kıldığı bir şeyi haram kılmış olur.²⁶

2) "...Eşlerinizin anaları, ... size haram kılındı." (Nisâ 4/23) Mâlik, zinanın haramlık gerektirmediğini ifade ettikten sonra bu ayeti zikretmiştir. Mâlikî fakihlerden İbn Abdülber (ö. 463/1071) de kendisiyle zina yapılan kadının, eşi olmadığını ve kızının da üvey kızı olmadığını ifade ederek bu ayeti delil olarak kullanmıştır.²⁷ İbn Kayyim el-Cevziyye de bu bağlamda aynı ayetin "Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri... size haram kılındı" ifadesini kullanmıştır. Buna göre oğlun zina ettiği kimse ne şer'an ne örfe ne de sözlükte oğulların karıları (halile) olarak isimlendirilir. Yine o, "Babalarınızın nikâhladığı kadınları nikahlamayın" (Nisâ 4/22) ayetiyle de istidlalde bulunmuştur. Ona göre ayette geçen nikah kelimesinden kasıt zinanın (sifah) zıddı olan nikah olup Kur'an'da bu kelime asla zina anlamında kullanılmamıştır.²⁸

Bu bağlamda Mâlikîler'in önde gelen fakihlerinden Kâdı Abdülvehhâb (ö. 422/1031) "Haram, helali haram kılmaz"²⁹ hadisiyle de istidlalde bulunmuştur.³⁰ Bu görüş sahiplerinin tutunduğu nakli delillerin genel olarak bahsi geçenlerle sınırlı olduğunu söylemek mümkündür.

kihlerden Karâfi'ye (ö. 684/1285) göre meşhur olan görüş, zina mahsulü kızın babasıyla evlenmesinin haram olmasıdır. Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân el-Mısrî Karâfi, *ez-Zahire*, thk. Muhammed Haccî (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslami, 1994), 4/258.

25 Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebîr*, 9/214-215; Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb*, 9/211; İmrânî, *el-Beyân*, 9/254.

26 İbn Hazm, *el-Muhallâ*, 9/534-535.

27 Mâlik, "Nikah", 23; İbn Abdülber, *el-Kâfi*, 244.

28 İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkî'im*, 5/192.

29 İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, 9/263; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuad Abdalbaki (Dâru İhyai'l-Kutubi'l-Arabiyye, ts.), 1/649; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir Ata (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 7/274.

30 Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî b. Nasr et-Tağlibî el-Bağdâdî Kâdi Abdülvehhâb, *el-İşraf ulâ nüketi mesâ'ili'l-hilâf*, thk. Ebû Ubeyde Âl Selman (Riyad: Dâru İbn Kayyim, 2007), 3/324. Bu rivayet için ayrıca bk. Sahnûn, *el-Müdevvene*, 2/197; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, 9/533.

Bu görüşte olan fakihler nakli delillerin yanısıra bazı akli gerekçelere de tutunmuşlardır. Mesela Mâlikî fakihlere göre zina nikahın diğer sonuçlarını gerektirmediği gibi, hürmet-i musâhereyi de gerektirmez. Nitekim sıhriyetten daha kuvvetli olmakla birlikte nesebin zina ile sabit olmaması bunu göstermektedir.³¹ İbn Kayyim el-Cevziyye'ye göre de nafaka, nesep ve miras gibi nikaha taalluk eden hükümler zina ile sabit olmadığı gibi hürmet-i musâhere de sabit olmaz. Ona göre nikaha taalluk eden bu hükümlerin zinaya taalluk etmemesi de bunu göstermektedir. Diğer yandan Şarî, "Sudan (meniden) bir insan yaratıp onu nesep ve sıhriyet (kan ve evlilik bağından doğan) yakınlığa dönüştüren O'dur" (Furkân 25/54) ayetinde nesep ve sıhriyetten doğan yakınlığı birlikte zikretmiştir. Dolayısıyla zina ile nesep bağı sabit olmadığına göre, sıhriyet de sabit olmaz.³²

2. Zinanın Hürmet-i Musâhereyi Gerektirmediği Konusunda Şâfiî'nin Görüşünün Temellendirilmesi

Bu başlık altında Şâfiî'nin görüşünü ne şekilde temellendirdiği ve tarihsel süreç içerisinde Şâfiî fakihler tarafından bu görüşün nasıl telakki edildiği ele alınacaktır. Bu bağlamda Şâfiî'nin görüşüne yöneltilen itirazlara da cevap verilecektir.

2.1. Şâfiî'nin Görüşünün Temellendirilmesi

Şâfiî, zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediği yönündeki görüşünü biz-zat kendisi temellendirmiş ve *el-Ümm* adlı eserinde bu konuyu soru-cevap olarak münazara şeklinde detaylı ele almıştır. Temellendirme faaliyetinin biz-zat kendisi tarafından yapılması yönüyle Şâfiî'nin diğer kurucu imamlardan ayrıldığı söylenebilir. Şâfiî'nin görüşünü temellendirmiş olması, tutunduğu delillerin ne olduğu, nasıl bir yöntem takip ettiği ve hangi fıkıh mantığından hareket ettiğine yönelik fikir vermesi açısından önem arz etmektedir. Bu başlık altında Şâfiî'nin tutunduğu delillere özetle yer verilecek ve *el-Ümm* adlı eserindeki argümanlarla yetinilecektir.

Şâfiî'nin "haram (zina), helalin (nikah) haram kıldığı şeyi haram kılmaz" şeklinde formüle ettiği görüşünü Kitab, Sünnet ve kıyas olmak üzere üç yolla temellendirdiği görülmektedir.³³ Şâfiî bu konuda şu ayetlerle istidlalde bulunmuştur: "Babalarınızın nikâhladığı kadınları nikahlamayın." (Nîsa 4/22) "...Eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiginiz eşlerinizden olup evlerinizde

31 Kādî Abdülvehhâb, *el-İşrâf*, 3/324-325; Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî b. Nasr et-Tağlîbî el-Bağdâdî Kādî Abdülvehhâb, *el-Ma'ûne ulâ mezhebi âlimi'l-Medîne (el-İmam Mâlik b. Enes)*, thk. Hamîş Abdülhak (Mekke: el-Mektebetu't-Ticâriyye, ts.), 2/816.

32 İbn Kayyim el-Cevziyye, *İğâsetü'l-lehfân*, 1/627; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkı'în*, 5/192-193.

33 Şâfiî, *el-Ümm*, 6/398, 404.

bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı... Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri... size haram kılındı." (Nîsa 4/23) Şâfiî bu ayetleri zikrettikten sonra Allah'ın nikah ve cinsel ilişki (duhul) olarak isimlendirdiği şeylerle haram kıldığını ifade etmiştir. Ona göre Allah'ın helal ile haram kıldığı şeyi, haram ile haram kılması caiz değildir. Zira helal, haramın zıddıdır. Şöyle ki, Allah nikahı emretmiş ve onu nesep, sıhriyet ve ülfet için bir sebep kılmıştır. Ayrıca onunla bazı haramlıkları da sabit kılmıştır. Buna karşılık zinayı ise haram kılmıştır.³⁴

Helal ve haram olan cinsel ilişkinin birbirine kıyas edilemeyeceğini ifade eden Şâfiî, her iki cinsel ilişki arasındaki farkı şu şekilde izah etmiştir: Nikah neticesinde gerçekleşen cinsel ilişki helaldir ve övülmeyi hak eder. Buna karşılık haram yolla gerçekleşen cinsel ilişki, sahibinin recmedilmesine sebep olur. Yine "Onu nesep ve sıhriyet (kan ve evlilik bağından doğan) yakınlığa dönüştüren O'dur" (Furkân 25/54) ayetinde geçtiği üzere Allah, sıhriyeti nimet kılarken zinayı azap/ceza (nikmet) kılmıştır. Zira zina eden kimse, bu dünyada had, affedilmediği takdirde ahirette de ateşle cezalandırılacaktır. Ona göre bu durumda nimet olan bir helal, azap olan bir harama ya da haram, helale kıyas edilmez. Dolayısıyla kıyasta hata yapılmak suretiyle zina, muharrim kılınmaz.³⁵

Şâfiî, helal ve haram olan cinsel ilişki arasındaki farkı bazı örnekler üzerinden açıklamıştır. Bu örneklerden biri üç talakla boşanan kadının durumuyla ilgilidir. Şöyle ki, üç talakla boşanan kadının ilk kocasına helal olması başka erkekle evlenip cinsel ilişkinin gerçekleşmesine bağlıdır. Burada cinsel ilişkinin mahiyeti göz ardı edilemez; yani helal veya zina gibi haram olmasına bakılmaksızın kadının ilk kocasına helal olması söz konusu olamaz. Diğer bir ifadeyle yapılan fiilin aynılığından bahsedilemez. Zira helalliyi gerektiren cinsel ilişki, helal yolla yapılan ilişkidir. Şâfiî'nin bu bağlamda zikrettiği diğer bir örnek "Eğer erkek kadını (üçüncü defa) boşarsa" (Bakara 2/230) ve "Mümin kadınları nikâhlayıp da onları boşarsanız" (Ahzâb 33/49) ayetlerinde geçtiği üzere Allah'ın kocaya talak, kadına iddet hakkını vermesidir. Ona göre öpmekle hürmet-i musâherenin gerçekleştiği görüşünde olanlara göre kocasından ayrılmak isteyen bir kadın, şehvetle oğlunu öpmesi durumunda kocasına haram olur. Bu durumda Allah'ın kadına vermediği boşama hakkı verilmiş olur ve bahsi geçen ayetlere muhalefet söz konusu olur.³⁶

Dinden çıkan (mürtedde) kadını kocasına haram kıldığı yönündeki itiraza ise Şâfiî iddet süresi zarfında tekrar müslüman olan kadın için bunun geçerli olmadığını söyleyerek cevap vermiştir. Ona göre iddet bittikten sonra kadın dönerse bu durumda tekrar nikah kıyması gerekir. Bununla birlikte Şâfiî,

34 Şâfiî, *el-Ümm*, 6/398.

35 Şâfiî, *el-Ümm*, 6/399.

36 Bu örnekler hakkında detaylı bilgi için bk. Şâfiî, *el-Ümm*, 6/399-400.

mürtedde olan kadınla evlenmenin bütün Müslümanlara haram olduğunu, öldürülmesi gerektiğini ve malının da fey kapsamında olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık Şâfiî, kocasının oğlunu şehvetle öpen kadın için bu hususların geçerli olmadığını söyleyerek itirazları bertaraf etmiştir. Zira bu tür bir kadın artık hiçbir durumda kocasıyla evlenemeyeceği gibi bütün Müslümanlara da haram değildir. Yine böyle bir kadının malının fey kapsamında olduğunu ve öldürülmesi gerekmediğini söyleyerek her iki kadının durumunun birbirinden farklı olduğunu söylemiştir.³⁷

Şâfiî, haramın haram kılmadığı fakat helalin haram kıldığı bir şeyin varlığına yönelik soruya karşılık olarak nikah ile zina arasındaki farka dikkat çekerek cevap vermiştir. Ona göre ne Hz. Peygamber ne de Müslümanlardan biri nesep, miras ve nikahla sabit olan hükümlerden birini zina ile sabit kılmıştır.³⁸

Helali haram kılan bir haramın varlığına yönelik Şâfiî'ye şöyle bir itiraz yapılmıştır. Buna göre yeme, içme ve namaz gibi konularda haram, helali haram kılmaktadır. Kadınlarla ilgili konular da buna kıyas edilebilir. Söz gelimi namaz helal, namazda konuşmak ise haramdır. Dolayısıyla namazda konuşmak namazı bozar. Bu durumda haram, helali (namaz) fasit kılmış olur. Şâfiî fasid olan şeyin namaz değil namazın fiili olduğunu ifade ederek bu itiraza cevap vermiştir. Diğer yandan namaz ile nikahın birbirine kıyas edilmesinin doğru olmadığını ve bu kıyasın hatalı olduğunu söylemiştir.³⁹

Benzer bir itiraz su ve şarap örneği üzerinden de yapılmıştır. Söyle ki, su helal şarap ise haramdır. Şarabın içine su döküldüğünde her ikisi de haram olur. Şâfiî buna, kadınlarla ilgili durumun şarap ve su örneğine kıyas edilmesinin sahih bir kıyas olmadığını söyleyerek cevap vermiştir. Zira her ikisinin durumu birbirinden farklıdır. Çünkü şarap, herkese haram iken kadın herkese haram değildir. Diğer yandan az miktarda bir şarabın suya eklenmesiyle birlikte su haram olmaz. Fakat aynı durum zinanın ve şehvetle öpmenin azlığı için geçerli değildir.⁴⁰

Konu sonunda Şâfiî, bu meselenin uzantısı mahiyetinde olan zina mahsulü kızla evlenmenin caiz olduğu hususuna kısaca değinmiştir. Ona göre bir kadınla zina yapan kimse yaptığı bu fiille Allah'a isyan etmiş olmaktadır. Fakat zina yaptığı kadının kızı konusunda Allah'a isyan etmemiştir. Dolayısıyla haramlığın buna sirayet etmemesi gerekir. Ayrıca Şâfiî Kitab, Sünnet, kıyas ve ma'kul'un da bu görüşe delalet ettiğini belirtmiştir. Bunun üzerine Şâfiî, kendisi ile münazarada bulunan kişinin görüşünden rücu edip kendi görüşüne katıldığını ifade etmiştir.⁴¹

37 Şâfiî, *el-Ümm*, 6/400.

38 Şâfiî, *el-Ümm*, 6/400-401.

39 Şâfiî, *el-Ümm*, 6/403.

40 Şâfiî, *el-Ümm*, 6/404.

41 Şâfiî, *el-Ümm*, 6/404-405.

Şâfiî fakihlerin yanı sıra Cessâs (ö. 370/981) ve İbn Kayyim el-Cevziye gibi diğer fakihlerin de bu münazaraya yer verdiği görülmektedir. Kaynaklarda münazarada bulunan kişinin Iraklı bir fakih olduğu dile getirilmiştir. Şâfiî fıkıh eserlerinde ise Şâfiî ile münazarada bulunan kişinin İmam Muhammed (ö. 189/805) veya Bişr el-Merîsî (ö. 218/833) olduğu nakledilmiştir. Fakat bunun zayıf bir ihtimal olduğunu söylemek mümkündür. Zira tespit edebildiğimiz kadarıyla Hanefî fıkıh kaynaklarında bu görüşü destekleyecek bir bilgi bulunmamaktadır. Kaldı ki münazarada bulunan fakihin, Şâfiî'nin görüşüne katıldığı yönündeki ifadeler dikkate alındığında bu nispetin özellikle İmam Muhammed açısından zayıf olduğu açığa çıkmaktadır.⁴²

Bu görüş ve gerekçelerden hareketle Şâfiî'nin helal ve haramı birbirinin zıddı gördüğü ve zıt olan iki şeyin birbirine kıyas edilemeyeceğinden hareketle böyle bir görüşe varıldığı söylenebilir. Zira Şâfiî'nin ileri sürdüğü bütün gerekçelerinin satır aralarında zina ile nikahın mutlak anlamda birbirinden farklı olduğu vurgusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bu nedenle temel endişesinin helalin gerektirdiği bir şeyin haram yolla gerekmesi olduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle Şâfiî, nikah ile sabit olan sıhriyet gibi bir hükmün haram olan zina fiili ile sabit olmasını kabul etmemektedir. Meselenin bu yönü dikkate alındığında nikah lafzına yüklenen anlamdan ziyade tartışma noktasının daha çok helal/nikah ve haram/zina arasındaki farkla ilgili olduğu söylenebilir.

Zina mahsulü kız çocuğuyla evlenme konusuna gelince, aslında bu meselenin doğrudan tartışma konusu olmadığını, bilakis zinanın hürmet-i musâhere gerektirip gerektirmemesinin uzantısı/fer'i bağlamında tartışıldığını söylemek mümkündür. Şâfiî'nin konuyu ele alış ve temellendirmesine bakıldığında bu meselenin doğrudan gündeme gelmediği ve tartışmanın bir alt meselesi olarak zikredildiği görülecektir. Ancak Şâfiî'nin, savunduğu fıkıh mantığı/anlayışı gereği böyle bir duruma cevaz verdiği görülmektedir. Zira onun fıkıh mantığına göre nese ve nafaka zina ile sabit olmadığı gibi sıhriyet de sabit olmaz. Şâfiî, zina ile nesebin sabit olmayacağından hareketle zina mahsulü kızın kendi kızı olmadığını dolayısıyla evlenmesinin caiz olduğunu söylemiştir. Şâfiî fakihler bu hususu hükümlerin parçalanmasının (taba''udü'l-ahkâm) caiz olmamasıyla ifade etmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında Şâfiî'nin kendi içinde tutarlı olduğu söylenebilir.

42 Müzenî (ö. 264/878) söz konusu münazaranın uzun olması sebebiyle tamamına yer vermediğini ifade etmiştir. Diğer Şâfiî fakihlerin de bu konuda onu takip ettiği görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Müzenî, *el-Muhtasar*, 2/35-36; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 9/214-218; Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb*, 9/213-214. Buna karşılık Cessâs, bu münazaraya uzun bir şekilde yer vermiş ve eleştirilere cevap vermiştir. Örnek olarak bk. Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 3/56-61. Ayrıca bk. İbn Kayyim el-Cevziye, *İ'lâmü'l-muvakkî'in*, 5/192-193.

Savunduğu bu görüş sebebiyle Şâfiî'nin, birçok fakih tarafından şiddetli bir şekilde eleştirildiği görülmektedir. Mesela Cessâs şöyle demektedir: “Fa-hiş ve kötü görüşlerden biri de kişinin zinadan doğan kızıyla evlenmesinin caiz olduğu yönünde Şâfiî'den nakledilen görüştür. Hiçbir hâkimin hükmü bu akdi sahih kılamaz; çünkü İslam dininde böyle bir şey yoktur. Hz. Pey-gamberin şeriatine de böyle bir şey yakışmaz.”⁴³ Şâfiî fakihlerden Kiyâ el-Herrâsî (ö. 504/1110) ile Râzî (ö. 606/1210) uzun uzadıya Cessâs'ın itirazlarına cevap vermişlerdir. Râzî, konuyla ilgili Cessâs'ın haddini aştığını ve hakarete varan ifadeler kullandığını ifade ettikten sonra Şâfiî'nin görüşünün son de-rece kuvvetli olduğunu belirtmiştir.⁴⁴

2.2. Şâfiî Fakihlerin Bu Görüşü Yaklaşımı ve Temellendirmesi

Şâfiî fakihlerin neredeyse tamamı bu konuda Şâfiî'yi takip etmiş ve görüşünü temellendirmeye çalışmışlardır. Şâfiî fakihler, sahih ve batıl (şüpheli) nikahın sıhriyet mahremiyetini gerektirdiğini kabul etmekle birlikte zinanın bunu ge-rektirmediğini savunmuşlardır. Şâfiî'nin görüşünü bizzat temellendirmiş ol-masının, bu hususta Şâfiî fakihlere kolaylık sağladığını söylemek mümkün-dür. Zira Şâfiî fakihler mezhep imamının gerekçelerinden hareketle bu gö-rüşü temellendirmişlerdir. Bu bağlamda Şâfiî fakihler söz konusu münaza-rada geçen Kitab, Sünnet ve kıyas'ı izah ederek temellendirme faaliyetini yap-mışlardır.

Şâfiî fakihler şu ayetle istidlalde bulunmuşlardır: “Nesep ve sıhriyet bağı kuran O'dur.” (Furkân 25/54) Buna göre nesebin sabit olduğu yerde sıhriyet bağının da sabit olduğu belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle nesep ve sıhriyet bağı birlikte zikredilmiştir. Dolayısıyla nesebin hükmü zina ile ortadan kalktı-ğında sıhriyetin hükmü de kalkmış olur. Bu ayetin yanı sıra “...Bunların dı-şındakiler size helal kılındı...” (Nisâ 4/24) ayeti de delil olarak gösterilmiştir. Şâfiî fakihlerin kahir ekseriyeti bu ayetleri delil olarak kullanmıştır.⁴⁵

43 Cessâs, *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*, 8/28-29. Zemaşşerî (ö. 538/1144) de mezhepleri konu edin-diği bir şiirinde şöyle der: “Şâfiî'yim dediğimde, kızıyla evlenmek haram olduğu halde kızla evlenmeyi mübah gördüğümü söylerler.” *وان شاعفياً قلت، قالوا بآني ... أبيع نكاح البنت والبنت تحرم*. Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî Zemaşşerî, *Dîvân*, thk. Fâtma Yûsuf el-Hiyemî (Beyrut: Dâru Sâdır, 2008), 522.

44 Ebü'l-Hasen Şemsüülislâm İmâdüddîn Ali b. Muhammed b. Ali el-Herrâsî et-Taberî Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmü'l-Kurân*, thk. Musa Muhammed Ali - İzzet Abd Atiyye (Beyrut: Dâru'l-Ku-tubî'l-İlmiyye, ts.), 2/384-391; Ebü Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Râzî, *Mefâtihü'l-ğayb (et-Tefsîru'l-kebîr)* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-'arabî, 1999), 10/16-29; Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Râzî, *Menâkibü'l-İmâmi's-Şâfiî*, thk. Ahmed Hicâzî es-Sekka (Kahire: Mektebetü'l-Külliyâtî'l-Ezheriyye, 1986), 534.

45 Bu gerekçeyi kullanan fakihler için bk. Mâverdî, *el-Hâvî'l-kebîr*, 9/215; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 2/440; Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb*, 9/211; Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmü'l-Kurân*, 4/331; Hücetü'l-İslâm Ebü Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed Gazzâlî, *Tahsînu'l-Meâhiz*, thk. Abdulha-mid b. Abdullah el-Meclî (Kuveyt: Dâru Esfar, 2018), 3/250-251; İmrânî, *el-Beyân*, 9/255.

Sünnetten delil olarak Şâfiî fakihler “Haram, helali haram kılmaz” hadisiyle istidlalde bulunmuşlardır. Rivayete göre kişinin haram olarak (zina yoluyla) cinsel ilişkiye girdiği kadının kızıyla evlenmesi ya da haram olarak cinsel ilişkiye girdiği kızın annesiyle evlenmesinin hükmü Hz. Peygambere sorulmuştur. Bu soruya karşılık olarak Hz. Peygamber: “Haram, helali haram kılmaz. Ancak helal olan nikah ile haram kılınabilir” demiştir.⁴⁶ Şâfiî fakihlere göre söz konusu hadis, bu konuda nastır. Her ne kadar bu hadis, rivayet olarak söz konusu münazarada geçmemiş olsa da anlam olarak geçtiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla Şâfiî'nin istidlalde bulunduğu Sünnetten kastının bu hadis olduğu açığa çıkmaktadır. Nitekim Şâfiî fakihlerin bu hadisi gerekçe olarak kullanması da bunu desteklemektedir.⁴⁷

Şâfiî fakihler Kitab ve Sünnet dışında kıyas yoluyla da zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediğini temellendirmişlerdir. Buna göre zina neticesinde gerçekleşen cinsel ilişki mahza haramdır. Dolayısıyla haramlığı kendisi ile sınırlı olan bu tür bir cinsel ilişkiye hürmet-i musâhere taalluk etmez. Yine zina neticesinde gerçekleşen cinsel ilişki, iddet gerektirmediği gibi sıhriyet mahremiyetini de gerektirmemesi gerekir. Bunun yanı sıra Şâfiî fakihler sıhriyet mahremiyetini gerektirmesi açısından zina ile nikahın birbirinden farklı olduğunu ve aralarında illet birliğinin bulunmadığını ifade etmişlerdir. Zira nikah övülüp kendisi ile nesep sabit olurken, zina yerilmiş, yapan kimseye ceza verilmiş ve kendisi ile nesep sabit kılınmamıştır. Onlara göre hükümler bu konuda parçalanamaz (taba''udü'l-ahkâm). Diğer bir ifadeyle nesep ve iddet gibi hükümler zina ile sabit olmadığına göre hüküm bunun da sabit olmasını gerektirir. Şâfiî fakihlerin büyük çoğunluğu söz konusu görüşü bu şekilde temellendirmiştir.⁴⁸

Zinanın hürmet-i musâhere gerektirdiği görüşünde olanların tutunduğu “Babalarınızın nikâhladığı kadınları nikahlamayın” (Nîsa 4/22) şeklindeki ayete Şâfiî fakihler nikah kelimesinin hakiki anlamının akit olduğunu söyleyerek cevap vermişlerdir. Onlara göre şeriatın örfünde bu kelimenin anlamı

46 Bu rivayetle ilgili detaylı bilgi için bk. Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/273-275; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali Beyhakî, *el-Hilâfiyyât beyne'l-imâmeyn eş-Şâfiî ve Ebî Hanîfe ve ashâbihi* (Kahire: er-Ravza li'n-Neşri ve't-Tavzi, 2015), 6/87-91.

47 Örnek olarak bk. Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 9/215; Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 6/88-91; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/273-275; Şîrâzî, *el-Mühhezzeb*, 2/440; Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb*, 9/212; İmrânî, *el-Beyân*, 9/255-256; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/20.

48 Bu gerekçeyi kullanan fakihler için bk. Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 9/215-216; Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb*, 9/212; Gazzâlî, *Tahsinu'l-Meâhiz*, 3/245-251; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/20; Râzî, *Menâkibü'l-İmâmi's-Şâfiî*, 532-535; Râfi'î, *el-Azîz*, 8/36; Ebü'l-Bekâ Kemâlüddîn Muhammed b. Mûsâ b. İsâ el-Kâhirî eş-Şâfiî Demîrî, *en-Necmü'l-vehhâc fi şerhi'l-Minhâc*, thk. Lecnetun ilmiyye (Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2004), 7/161; Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şîrbînî el-Kâhirî Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'l-Kutubî'l-İlmiyye, 1994), 4/287.

akitten ibarettir. Bununla birlikte mecaz anlamında cinsel ilişkiye hamledilmesi caizdir.⁴⁹

Bazı fakihler, zinanın hürmet-i musâhere gerektirip gerektirmediği konusundaki görüş ayrılığının, nikah kelimesinin şer'î ve lügavî anlamıyla ilgili tartışmadan kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Buna göre lügavî delaleti dikkate alanlar zinanın haramlık gerektirdiğini, şer'î anlamını dikkate alanlar ise hürmet-i musâhere gerektirmediğini söylemişlerdir.⁵⁰ Bu iddia, kısmen doğru olmakla birlikte konuyla ilgili görüş ayrılığını tamamen buna indirgemenin isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Zira tarafların görüş ve gerekçelerinden anlaşıldığı üzere bu kavramla ilgili tartışma meselenin bir yönünü göstermektedir. Kaldı ki bu gerekçe dışında farklı gerekçeler ileri sürülmüş ve meselenin diğer yönlerine de dikkat çekilmiştir.

Zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği görüşünde olan fakihlerin ileri sürdüğü rivayetlere gelince Şâfiî fakihler bu rivayetlerin zayıf olduğunu ve istidlale elverişli olmadığını söylemişlerdir.⁵¹ Nitekim İbn Hazm da karşı tarafa cevap verme sadedinde ne Kitaptan ne Sünnetten ne de bu ikisi dışında görüşlerini ispat edecek bir delilin bulunduğunu ifade etmiştir. İbn Hazm, zina ile hürmet-i musâhereyi sabit kılanların "Babalarının nikâhlandığı kadınları nikahlamayın" (Nîsa 4/22) ayetinin umumuna kıyas ve iki mürsel habere tutunduğunu ifade ettikten sonra bütün kıyas türlerinin batıl olduğunu ve mürsellerin de hüccet olmadığını belirtmiştir.⁵² Aynı şekilde İbn Kayyim el-Cevziyye de Kitab, Sünnet, icmâ ve sahih kıyastan haramlığı gerektirecek bir delilin bulunmadığını ifade ederek bu görüşe cevap vermiştir.⁵³

Şâfiî fakihler zina gibi haram olan cinsel ilişkinin de bu konuda haramlık gerektirdiği yönündeki itiraza helal ve haram olan ilişkilerin hükmünün birbirinden farklı olduğunu söyleyerek cevap vermişlerdir. Taraflar arasında

49 Mâverdî, *el-Hâvî'l-kebîr*, 9/216; Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb*, 9/212; Gazzâlî, *Tahsinu'l-Meâhiz*, 3/252-253.

50 Örnek olarak bk. Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*, thk. Macid el-Hamevi (Beirut: Dârü İbn Hazm, 1995), 3/992-993; Ebü'l-Menâkıb Şihâbüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mahmûd ez-Zencânî, *Tahrîcu'l-fürû' ale'l-usûl*, thk. Muhammed Edip Salih (Beirut: Müessesetu't-Risâle, 1982), 272-274; Ebü Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Abdiddâim b. Mûsâ el-Askalânî Birmâvî, *el-Fevâ'idü's-seniyye fi şerhi'l-Elfiyye*, thk. Abdullah Ramazan Musa (Mısır: Mektebetu't-Tav'iye, 2015), 2/862. Benzer şekilde "Sihriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi" adlı makalede de mezhep imamları arasındaki ihtilafın temel sebebi olarak nikah kelimesine yükledikleri anlam gösterilmiştir. Kumaş - Yılmaz, "Sihriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi", 54-63.

51 Mâverdî, *el-Hâvî'l-kebîr*, 9/216; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 7/275; Beyhakî, *el-Hilâfiyyât*, 6/89-91; Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab*, 12/239; Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb*, 9/212-213. Şâfiî fakihlerden Demîrî (ö. 808/1405) bu meselenin en büyük ihtilafı meselelerden biri olduğunu ifade ettikten sonra her iki tarafın da tutunduğu hadislerin sahih olmadığını belirtmiştir. Demîrî, *en-Necmü'l-vehhâc*, 7/161.

52 İbn Hazm, *el-Muhallâ*, 9/533-534.

53 İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkî'in*, 5/192.

cüz'iyet bağının bulunduğuna yönelik itiraza da Şâfiî fakihler haramlığın ispatı için cüz'iyetin münasip bir illet olmadığını söyleyerek cevap vermişlerdir. Çünkü zina mahsulü çocuğun kadın/mezniye açısından cüz'iyet bağı sabit olmakla birlikte zâni açısından sabit olmamıştır. Bu bağlamda Şâfiî fakihler “Çocuk yatak sahibine nispet edilir, zina eden de recmedilir”⁵⁴ hadisiyle istidlalde bulunmuşlardır. Buna göre çocuk erkeğe değil kadına ilhak edilir. Çünkü çocuğun kadından doğduğu kesin olarak bilinmekle birlikte erkekten olduğu zannî olarak bilinir. Dolayısıyla taraflar arasında gerçek anlamda bir cüz'iyet bağının oluştuğundan söz edilemez. Şâfiî fakihlerin geneli söz konusu itiraza bu şekilde cevap vermişlerdir.⁵⁵

Şâfiî fakihler haramlığın kadın tarafından sabit olmasını nesebin sabit olmasına bağlamışlardır. Onlara göre nesebin sabit olmasıyla miras, nafaka ve diğer hükümler sabit olmaktadır. Söz konusu hükümlerin baba açısından sabit olmamasını nesebin sabit olmamasıyla açıklamışlardır. Mesela Gazzâlî (ö. 505/1111) nesebin ya hissî bir cüz'iyetle ya da meşru bir sebeple sabit olduğunu ifade ettikten sonra cüz'iyet bağının anne açısından hissî olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla sair hükümler de sabit olmaktadır. Buna karşılık cüz'iyet bağının baba açısından hissî olmamasını şu şekilde izah etmiştir: “Baba açısından cüz'iyet/ba'diyyet hissî değildir; çünkü erkeğin spermi insan suretinde değil bir fazlalık olarak kendisinden çıkmaktadır. Buna karşılık çocuk anneden insan olarak çıkmaktadır. Bu nedenle çocuk, hür ve köle olma konusunda babaya değil anneye tabi olmaktadır. Cüz'iyet bağı baba açısından hissî olmayınca zahir bir sebebe bakılır ki o da yataktır. Zira Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Çocuk yatak sahibine nispet edilir, zina eden de recmedilir.”⁵⁶ Burada zahir olan sebep cinsel ilişki değildir. Çünkü cinsel ilişki, nikahın aslında (sülbü'n-nikah) bulunmakta olup, zâni tarafından yapılmış olsa da nesep kadın açısından sabit olmaktadır. Dolayısıyla bütün bu hükümlerde tabi olunması gereken sebep, baba tarafından yatak, anne tarafından ise hissî olmasıdır.”⁵⁷

“Sihriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi” adlı makalede Şâfiî'nin görüşüne şöyle bir itiraz yapılmıştır: “Bir duruma sebep olan şeyin hukuki niteliği ile

54 Mâlik, “Akdiye”, 20; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnâvût - Adil Murşid (Müessesetu'r-Risâle, 2001), 1/476, 511.

55 Detaylı bilgi için bk. Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 9/216, 218; Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb*, 9/213-215; Gazzâlî, *Tahsînu'l-Meâhiz*, 3/251-252; Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed Gazzâlî, *el-Basît fi'l-mezheb (min Kitabi'n-Nikah ila Kitabi'l-keffarat)*, thk. Muhammed b. Hammud el-Vailî (Medine: Câmia'tu'l-İslâmiyye, 2005), 237-238; İmrânî, *el-Beyân*, 9/257; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/25; Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Râzî, *Menâkibü'l-İmâmi's-Şâfiî*, 532-535.

56 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 13/184.

57 Gazzâlî, *Tahsînu'l-Meâhiz*, 3/249-250. Benzer ifadeler için bk. Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed Gazzâlî, *el-Basît*, 237-238.

doğurduğu sonucun hukuki niteliği ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken hususlardır. Vasitanın gayr-ı meşru olması sonucun da hükümsüz olacağı manasını ortaya çıkarmaz. Örneğin bir kişi namaz için farz olan avret mahallini örtme şartını çalıntı bir elbise ile yerine getirirse, bu durum namazın zimmetinden sakit olmaması sonucunu doğurmaz.”⁵⁸ Şâfiî'nin görüşüne yöneltlen bu itirazın yersiz bir itiraz olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Şâfiî'ye göre, meşru olmayan bir yolla yapılan cinsel ilişki hüküm olarak haramlığı değil helalliyi gerektirmektedir. Dolayısıyla Şâfiî'ye göre sonuç, hükümsüz kalmamaktadır. Muhtemelen bu iddia, helalliyin bir hüküm olarak kabul edilmediği yanlışlığından kaynaklanmaktadır. Yine avret mahallini çalıntı bir elbise ile örtmenin namazın zimmetten sakit olacağını gerektirmesini bu konuya kıyas etmek de sahih bir kıyas değildir. Zira her iki durum arasında ortak bir illet bulunmamaktadır. Ancak çalıntı elbise ile kılınan namazın geçerli olmadığı görüşü açısından tutarlılıktan bahsedilebilir.

Şâfiî fakihler zina eden kimsenin zinasından doğan kızla evlenmesinin kerahetle beraber caiz olduğunu ifade etmişlerdir. Buna göre zina mahsulü çocuk ister zina eden kimseden ister başkasından olsun durum farketmez. Şâfiî'nin böyle bir evliliği kerih gördüğü rivayet edilmiştir. Şâfiî'nin kerahetten kastının ne olduğu konusunda Şâfiî fakihler farklı değerlendirmelerde bulunmuşlardır:

- a) Bazı fakihler, Şâfiî'nin bunu kerih görmesinin sebebini kızın zânid olması endişesine bağlamışlardır. Bu yoruma göre kızın zina eden kimseden olduğu kesin olarak bilirse bu durumda böyle bir evlilik helal değildir. Zira cüz'iyet sebebiyle annesine/mezniye haram olduğu gibi zina eden kişiye de haram olması gerekir. Nitekim Gazzâlî de çocuğun kesinlikle kendisinden olduğu bilinmesi halinde böyle bir evliliğin kural/kıyas olarak haram olduğunu ifade etmiştir.⁵⁹ Ancak bu yorumun zayıf bir görüş olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu yorum ne Şâfiî'nin görüşü açısından tutarlıdır ne de kerahetin anlamına uygun düşmektedir.
- b) Şâfiî fakihler arasındaki yaygın kanaate göre Şâfiî, hilaftan çıkmak için böyle bir nikahı kerih görmüştür. Buna göre çocuğun kesinlikle kendisinden olduğunun bilinmesi durumunda bile böyle bir evlilik haram değildir. Mesela Şâfiîlerin önde gelen fakihlerinden Şîrâzî (ö. 476/1083) bu görüşün sahih olduğunu ifade etmiştir. Ebû Bekir eş-Şâşî (ö. 507/1114), Râfi'î (ö. 623/1226) ve Nevevî (ö. 676/1277) gibi fakihler de bu konuda Şîrâzî'yi takip

58 Kumaş - Yılmaz, “Sihriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi”, 58.

59 Gazzâlî, *el-Basît*, 237. Râfi'î, Rûyânî'nin (ö. 502/1108) de bu görüşte olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Râfi'î, zina eden kimseye mutlak olarak böyle bir nikahın caiz olmadığını İbnü'l-Kâs'tan (ö. 335/946) rivayet etmiştir. Râfi'î, *el-Azîz*, 8/30.

etmişlerdir.⁶⁰ Cüveynî (ö. 478/1085), zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediğini savunmakla birlikte zina mahsulü kızla evlenmenin caiz olup olmamasına değinmemiştir.⁶¹

Şâfiî fıkıh eserlerinde ilk yorum zayıf bir görüş olarak nakledilmiş ve ikinci yorum mezhep içinde tercih edilmiş, Şâfiî fetava türü eserlerde bu görüşün mutemed olduğu ifade edilmiştir.⁶² 1917 tarihli Hukûk-ı Âile Kararnâmesinde de zina konusundaki ispat güçlüğü sebebiyle zinanın sıhriyet mahremiyetini gerektirmediği görüşü esas alınmıştır.⁶³

Şâfiî'nin bu görüşünün özellikle Hanefiler tarafından şiddetli bir şekilde eleştirilmesine rağmen Şâfiî fakihlerinin kahir ekseriyetinin bu görüşün mezhepte sahih ve mutemed kabul edilen görüş olduğunu ileri sürmeleri, mezhebe bağlılık ve mezhep imamına destek çıkma düşüncesiyle izah edilebilir. Zira bu tutumun benzerini, başka bazı meselelerde diğer mezheplerde de görmek mümkündür.⁶⁴ Şu var ki, bu nikah caiz görülmele birlikte yapılmaması takvaya daha uygundur.⁶⁵

Sonuç

Zinanın sıhriyet mahremiyetini gerektirip gerektirmemesiyle ilgili tarafların görüş ve gerekçelerinden hareketle şu değerlendirmede bulunmak mümkündür: Bu meseleyle ilgili ihtilaf, sahabe dönemine kadar uzanmaktadır. Tabiûn neslinde de devam eden bu ihtilaf, mezhep imamaları dönemine de yansımış ve içtihadî olan bu konuda doktrinde iki görüş ortaya çıkmıştır.

Hanefiler, Hanbelîler ve Şii fakihlerin kahir ekseriyetinin savunduğu birinci görüşe göre zina, hürmet-i musâhereyi gerektirir. Bu anlayışa göre zina eden kişinin, zinadan doğan kız çocuğuyla evlenmesi caiz değildir. Bu görüşte olan fakihler cinsel ilişkinin helal veya haram yolla yapılmasına bak-

60 Şîrâzî, *el-Mühhezzeb*, 2/440; Ebû Bekr Fahrü'l-islâm Muhammed b. Ahmed b. el-Hüseyn eş-Şâfiî el-Fârikî Ebû Bekir eş-Şâfiî, *Hilyetü'l-ulemâ fi marifeti mezâhibi'l-fukahâ*; thk. Yâsîn Ahmed İbrâhim Deradikeh (Amman: Mektebetu'r-Risâle el-Hadîse, 1988), 6/380; Râfiî, *el-Azîz*, 8/30; Nevevî, *Ravzatü't-tâlibîn*, 7/109; Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/287.

61 Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab*, 12/238-242.

62 Örnek olarak bk. Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Reslân b. Nasîr b. Sâlih el-Kinânî Bulkînî, *Fetâvâ*, thk. Abdurrahman Fehmî ez-Zevâvî (Beirut: Dâru'l-Minhâc, 2014), 667.

63 *Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnâmesi* (Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2016), 81; Mehmet Akif Aydın, *İslam Osmanlı Aile Hukuku* (İstanbul: İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1985), 187, 273.

64 Bu bağlamda Ebû Hanîfe'nin süt emme müddeti konusundaki görüşünün Hanefiler tarafından temellendirilme çabası örnek olarak gösterilebilir. Ayrıntılı bilgi için bk. Davut İltaş, "Ebû Hanîfe'nin Haramlık Doğuran Süt Emme Müddeti Konusundaki Görüşünün Temellendirilmesi", *Bilimname 2* (2013).

65 Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ' el-Begavî, *et-Tehzîb fi fikhî'l-İmâmî's-Şâfiî*, thk. Ali Muhammed Muavvaz - Adil Ahmed Abdulmevcud (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), 5/367.

maksızın yapılan fiilin aynı olmasından hareket etmişlerdir. Bu görüşün temel gerekçesi, zina eden kişi ile zinasından doğan çocuk arasında yaratılış itibariyle cüz'iyet şüphesinin bulunmasıdır. Haramlığın ispatı açısından cüz'iyet münasip bir illet olup, haramlığı gerektirme konusunda şüphe, hakikat işlevini görmektedir. Bu görüşte olan fakihlere göre temelde haramlığı gerektiren zina değil çocuğa sebep olan cinsel ilişkidir. Dolayısıyla sebep müsebbebin yerine konulmuş olmaktadır. Bu izah, sıhriyet mahremiyetinin zina ile sabit kılındığı yönündeki itirazı bertaraf etmeye yönelik olarak değerlendirilebilir.

Şâfiîler, Mâlikîler, Zâhirîler ve Hanbelîler'den İbn Kayyim el-Cevziyye'nin savunduğu ikinci görüşe göre ise zina ile hürmet-i musâhere sabit olmaz. Bu anlayışa göre zina eden kişinin, zinadan doğan kız çocuğuyla evlenmesi mekruh olmakla birlikte caiz görülmüştür. Fıkıh literatüründe zinanın hürmet-i musâherayı gerektirmediği görüşüyle ilgili bu tartışmanın daha çok Şâfiî üzerinden devam ettiği görülmektedir. Şâfiî'nin bu görüşü bizzat temellendirmiş olması ve Mâlik'te olduğu gibi aksi bir görüşün kendisine nispet edilmemiş olmasının böyle bir duruma yol açtığı söylenebilir. Ancak sahabe ve tabiûndan da bu görüşü benimseyenlerin olması sebebiyle son zamanlarda bu görüşün sadece Şâfiî üzerinden okunması isabetli görünmemektedir.

Şâfiî, böyle bir nikahın haram olmasına delalet eden Kitab, Sünnet ve sahih bir kıyasın bulunmadığından hareketle görüşünü temellendirmiştir. Buna göre zina ve nikah birbirinden farklı olup bunların birbirine kıyas edilmesini gerektiren münasip bir illet yoktur. Zira nesep, nafaka ve sıhriyet mahremiyeti gibi nikah ile sabit olan birçok hüküm zina ile sabit olmamaktadır. Dolayısıyla nimet mesabesinde olan sıhriyetin haram bir yolla ispat edilmesi caiz değildir. Sıhriyetin nimet olarak görülmesi haram kılma yönüyle değil, kendisi ile akrabalık bağının oluşmasından kaynaklanır. Bu husus hükümlerin parçalanmasının (taba'udü'l-ahkâm) caiz olmamasıyla izah edilmiştir. Bu bağlamda Şâfiî'nin savunduğu temel ilke helal olan bir şeyin zina gibi haram olan bir şeyle haram kılınamayacağıdır. Diğer bir ifadeyle meşru sonuca gayri meşru bir yolla ulaşılmaz.

Zinadan doğan kız çocuğuyla evlenmenin helal olmasına gelince Şâfiî'nin bu kızı, zina eden kişinin (zâni) kızı olarak görmediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle kerahetle beraber böyle bir evliliğin caiz olduğu kanaatine vardığını söylemek mümkündür. Şâfiî fakihlerin kahir ekseriyeti de bu konuda mezhep imamlarını takip etmişlerdir. Ancak Şâfiî'nin kerahetten kastının ne olduğu konusunda Şâfiî fakihlerin, görüş ayrılığına düştükleri görülmektedir. Şâfiî mezhebinde sahih ve mutemed görülen yoruma göre zinadan doğan kız ister zina eden kimseden ister başkasından olsun böyle bir evlilik caizdir. Bu görüşe göre kızın zina eden kimseden olduğu kesin olarak bilinmesinin haramlığa bir etkisi yoktur. Rûyânî ve Gazzâlî gibi bazı Şâfiî fakihlerin savunduğu diğer yoruma göre kızın, zina eden kimseden olduğu kesin olarak bilinmesi

durumunda böyle bir evlilik haramdır. Bu görüşte olanlara göre Şâfiî'nin böyle bir evliliği kerih görmesinin temel sebebi, kızın zina eden kimseden olduğunun kesin olarak bilinmesidir. Şâfiîlerin önde gelen fakihlerinden İbnü'l-Kâs'sın, bu tür bir evliliği mutlak olarak haram gördüğü rivayet edilmiştir.

Şâfiî'nin görüş ve gerekçelerini yansıtmaya açısından ilk yorum öne çıkmakla birlikte bu tür bir evliliğin caiz olmaması daha isabetli görünmektedir. Zira her ne kadar nesep bağı sabit olmasa da taraflar arasında cüz'iyet bağının bulunma şüphesi devam etmektedir. Özellikle günümüzde bu tür bir şüphenin ortadan kalkması ve kızın zina eden kimseden olup olmaması kolaylıkla tespit edilebilir.

Şâfiî'nin bu görüşü şiddetli bir şekilde eleştirilmekle birlikte Şâfiî fakihlerin kahir ekseriyetinin bu görüşü mezhepte sahih ve mutemed olarak kabul etmesi, mezhebe bağlılık, mezhep savunusu ve mezhep imamına destek çıkma düşüncesiyle izah edilebilir. Zira bu tutumun benzerini diğer mezheplerde de görmek mümkündür.

Zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmemesi konusunda Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nde Şâfiî'nin görüşü tercih edilmekle birlikte bu husus, kararnamede ispat güçlüğüne bağlandığı görülmektedir. Ancak söz konusu gerekçe yani ispat güçlüğü ortadan kalktığına göre bu konuda farklı bir değerlendirme yapılabilir. Her iki tarafın görüş ve gerekçeleri dikkate alındığında zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirmediği görüşünü savunanlar biyolojik anlamda kısmen cüz'iyeti kabul etmekle birlikte şer'î açıdan bu cüz'iyetin sebep olmasını reddettikleri anlaşılmaktadır. Zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiğini savunanlar ise bu konuda biyolojik vakayı dikkate alıp şer'î delilleri de bu çerçevede yorumladıkları söylenebilir. Tutundukları deliller ve biyolojik vakıa sebebiyle zinanın hürmet-i musâhereyi gerektirdiği görüşünün daha isabetli olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnâvût - Adil Murşid. Müessesetu'r-Risâle, 2001.
- Abdülazîz el-Buhârî, Alâeddîn Abdülazîz b. Ahmed. *Keşfu'l-esrâr an usûli Fahri'l-İslam el-Pezdevî*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-İslâmi, ts.
- Aktan, Hamza. "Sihriyet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 31 Ocak 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sihriyet>
- Allâme Hillî, Cemâlüddîn el-Hasen (el-Hüseyn) b. Yûsuf b. Alî İbnü'l-Mutahhar el-Hillî. *Muhtefü's-Şî'a fi ahkâmi's-şer'ü*. Kum: Müessesetu Neşri'l-İslami, 2012.
- Aydın, Mehmet Akif. *İslam Osmanlı Aile Hukuku*. İstanbul: İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1985.
- Begavî, Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ'. *et-Tehzîb fi fihri'l-İmâni's-Şâfi'i*. thk. Ali Muhammed Muavvaz - Adil Ahmed Abdulmevcud. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *el-Hilâfiyyât beyne'l-imâmeyn eş-Şâfi'i ve Ebî Hanîfe ve Eshabihi*. Kahire: er-Ravza li'n-Neşri ve't-Tavzi, 2015.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkadir Ata. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Birmâvî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Abdiddâim b. Mûsâ el-Askalânî. *el-Fevâ'idü's-seniyye fi şerhi'l-Elfiyye*. thk. Abdullah Ramazan Musa. Mısır: Mektebetu't-Tav'iye, 2015.
- Buhûfî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn. *Dekâ'iku üli'n-nühâ li-Şerhi'l-Müntehâ*. Beyrut: Alemu'l-Kutub, 1993.
- Bulkînî, Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Reslân b. Nasîr b. Sâlih el-Kinânî. *Fetâvâ*. thk. Abdurrahman Fehmî ez-Zevâvî. Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2014.
- Büveytî, Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Yahyâ el-Mısri. *el-Muhtasar*. thk. Ali Muhyiddin el-Karadağî. Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2015.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed es-Sadık el-Kamhavî. Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, 1985.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*. thk. İsmetullah Muhammed vd. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 2010.
- Cüveynî, İmâmü'l-Haremeyn Ebû'l-Meâlî Rüknuddîn Abdülmelik b. Abdillâh b. Yûsuf el-Cüveynî et-Tâi en-Nisâbü'rî. *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*. thk. Abdülazim Mahmud ed-Dîb. Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2007.
- Debûsî, Ebû Zeyd Abdullâh Ubeydullâh b. Muhammed b. Ömer b. İsâ. *el-Esrâr fi'l-usûl ve'l-fürû'*. thk. Salim Özer. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1997.
- Debûsî, Ebû Zeyd Abdullâh Ubeydullâh b. Muhammed b. Ömer b. İsâ. *Takvîmü'l-edille fi usûli'l-fikh*. thk. Halîl Muhyiddin el-Meys. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001.
- Demîrî, Ebû'l-Bekâ Kemâlüddîn Muhammed b. Mûsâ b. İsâ el-Kâhirî eş-Şâfiî. *en-Necmü'l-vehhâc fi şerhi'l-Minhâc*. thk. Lecnetun ilmiyye. Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2004.

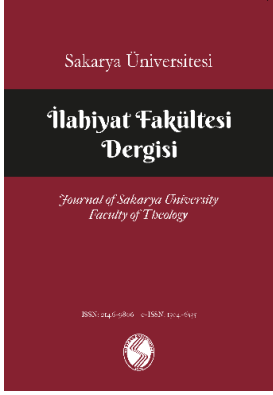
- Ebû Bekir eş-Şâsî, Ebû Bekr Fahrû'l-islâm Muhammed b. Ahmed b. el-Hüseyn eş-Şâsî el-Fârikî. *Hilyetü'l-ulemâ' fi marifeti mezâhibi'l-fukahâ'*. thk. Yâsîn Ahmed İbrâhim Deradikeh. Amman: Mektebetu'r-Risâle el-Hadîse, 1988.
- Ebû'l-Ferec İbn Kudâme, Şemsüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed el-Makdisî. *eş-Şerhu'l-kebîr 'ala'l-Mukni'i*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî - Abdulfettâh Muhammed el-Hulu. Kahire: Hecec, 1995.
- Ebû'l-Leys Semerkandî, Ebû'l-Leys İmâmü'l-hüdâ Nasr b. Muhammed. *Muhtelefü'r-rivâye*. thk. Abdurrahman Mübarek el-Ferec. 4 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2005.
- Ebû's-Salâh el-Halebî, Takıyyüddîn b. Necmiddîn b. Ubeydillâh. *el-Kâfi fi'l-fikh*. thk. Rıza Üstadi. Kum: Müessesetu Bustan, 2013.
- Ferrâ, Ebû Ya'lâ Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed b. Halef. *el-Câmi'u's-sağîr fi'l-fikh 'alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Muhammed b. Hanbel*. thk. Nasır b. Suud es-Selame. Riyad: Dâru Atlas, 2000.
- Ferrâ, Ebû Ya'lâ Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed b. Halef. *el-Mesâ'ilü'l-fikhiyye min Kitâbi'r-Rivâyeteyn ve'l-vecheyn*. thk. Abdülkerîm b. Muhammed el-Lâhim. Riyad: Mektebetu'l-Maarif, 1985.
- Gazzâlî, Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed. *el-Basît fi'l-mezheb (min Kitâbi'n-Nikah ila Kitâbi'l-Keffârât)*. thk. Muhammed b. Hammud el-Vailî. Medine: Camia'tu'l-İslâmiyye, 2005.
- Gazzâlî, Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed. *Tahsinu'l-Meâhiz*. thk. Abdulhamid b. Abdullah el-Meclî. 4 Cilt. Kuveyt: Dâru Esfâr, 2018.
- Gazzâlî, Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Ahmed. *el-Vasît fi'l-mezheb*. thk. Ahmed Mahmud İbrahim - Muhammed Muhammed Tamir. Kahire: Dâru's-Selâm, 1997.
- Hırakî, Ebû'l-Kâsım Ömer b. Hüseyin b. Abdillâh el-Hırakî el-Bağdâdî. *el-Muhtasar*. thk. Muhammed Züheyr eş-Şâvîş. Dimaşk: Müessesetu Dâru's-Selâm, 1958.
- İbn Abdülber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilber en-Nemerî. *el-Kâfi fi fikhi ehli'l-Medîne İbn Abdülber*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1992.
- İbn Akîl, Ebû'l-Vefâ Alî b. Akîl b. Muhammed b. Akîl el-Bağdâdî. *Kitâbu'l-Funûn*. thk. George Makdisi. Beyrut: Dâru'l-Meşrik, 1970.
- İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî. *el-Musannef*. thk. Sad b. Nasır. Riyad: Dâru Kunûz, 2015.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî. *el-Muhallâ bi'l-âsâr fi şerhi'l-Mücellâ bi'l-ihtisâr*. thk. Ahmed Muhammed Şakir - Muhammed Münîr ed-Dımaşkî. Kahire: Matbaatu'n-Nahde, 1932.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zürâî ed-Dımaşkî el-Hanbelî. *İğâsetü'l-lehfân fi mesâiyidi's-şeytân*. thk. Muhammed Uzeyr Şems. 2 Cilt. Riyad: Dâru Ataati'l-İlm, 2019.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zürâî ed-Dımaşkî el-Hanbelî. *İ'lâmü'l-muvakkî'in 'an rabbi'l-âlemîn*. thk. Ebû Ubeyde Âl Selman. 7 Cilt. Cidde: Dâru İbnu'l-Cevzi, 2002.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî. *el-Kâfi*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Kahire: Hecec, 1997.

- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâîlî el-Makdisî. *el-Muğnî*. thk. Taha Muhammed Zeynî. Mek-tebetu'l-Kâhire, 1968.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî. *es-Sünen*. thk. Muham-med Fuad Abdalbaki. 2 Cilt. Dâru İhyai'l-Kutubi'l-Arabiyye, ts.
- İbn Müflih, Ebû İshâk Burhânüddîn İbrâhîm b. Muhammed. *el-Mübdî' fi şerhi'l-Mukni'*. thk. Halid b. Ali el-Muşeykîh vd. Kuveyt: Rekâiz lî'n-Neşri ve't-Tavzi, 2021.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*. thk. Macid el-Hamevi. 4 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1995.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî. *el-Beyân ve't-tahsîl ve'ş-şerh ve't tevcih ve't-talîl fi mesâ'ili'l-Müstahrece*. thk. Muhammed Haccî. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslami, 1988.
- İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdis-selâm el-Harrânî. *el-İhnaiyye (er-Red 'ale'l-İhnâ'î)*. thk. Ahmed b. Munis el-Anzi. Cidde: Dâru'l-Harrâz, 2000.
- İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdis-selâm el-Harrânî. *Mecmû'u'l-fetâvâ*. thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım. Medine: Mecme'u'l-Melik Fehd, 1995.
- İbnü'l-Cellâb, Ebü'l-Kâsım Ubeydullâh b. Hüseyin b. Hasen b. el-Cellâb el-Basrî. *et-Tefrî*. thk. Hüseyin b. Salim ed-Dehmânî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslami, 1987.
- İbnü'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî. *Fethu'l-kadîr 'ale'l-Hidâye*. 10 Cilt. Kahire: Matbaatu Mustafa el-Babî el-Halebî, 1970.
- İbnü'n-Neccâr, Ebû Bekr (Ebü'l-Beka) Takıyyüddîn Muhammed b. Ahmed b. Abdi-laziz el-Fütûhî. *Me'ûnetü üli'n-nühâ Şerhu'l-Müntehâ (Münteha'l-irâdât)*. thk. Abd-ulumelik b Abdullah Duheş. Mekke: Mektebetu'l-Esedî, 2008.
- İltaş, Davut. "Ebû Hanîfe'nin Haramlık Doğuran Süt Emme Müddeti Konusundaki Görüşünün Temellendirilmesi". *Bilimname* 2 (2013). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilimname/issue/3499/47543>
- İltaş, Davut. "Süt Akralığının Fikhî Açıdan Değerlendirilmesi". *Süt Akralığı ve Süt Bankası*. ed. İlhan İlkılıç - Abdullah Uçar. 81-124. İstanbul: İsar Yayınları, 2022.
- İmrânî, Ebü'l-Hüseyin Yahyâ b. Ebi'l-Hayr b. Sâlim b. Es'ad el-İmrânî el-Yemânî. *el-Beyân fi mezhebi'l-İmâmi'ş-Şâfiî*. thk. Kasım Muhammed Nuri. Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 2000.
- Kādî Abdülvehhâb, Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî b. Nasr et-Tağlibî el-Bağ-dâdî. *el-İsrâf ulâ nüketi mesâ'ili'l-hilâf*. thk. Ebû Ubeyde Âl Selman. 6 Cilt. Riyad: Dâru İbn Kayyim, 2007.
- Kādî Abdülvehhâb, Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî b. Nasr et-Tağlibî el-Bağ-dâdî. *el-Ma'ûne ulâ mezhebi âlimi'l-Medîne (el-İmam Mâlik b. Enes)*. thk. Hamiş Abdülhak. 3 Cilt. Mekke: el-Mektebetu't-Ticâriyye, ts.
- Kādî Abdülvehhâb, Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî b. Nasr et-Tağlibî el-Bağ-dâdî. *Uyûnu'l-mesâil*. thk. Ali Muhammed İbrahim Buruyibe. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2009.

- Karâfî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdîrahmân el-Mısırî. *ez-Zahîre*. thk. Muhammed Haccî. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1994.
- Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd. *Bedâi' u's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi'*. thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Kelvezânî, Ebü'l-Hattâb Mahfûz b. Ahmed b. el-Hasen el-Kelvezânî el-Bağdâdî. *el-Hidâye 'alâ mezhebi'l-İmâm Ebî Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî*. thk. Abdullatîf Humeym - Mâhîr Yâsin el-Fehl. Kuveyt: Dâru Ğaras, 2004.
- Kiyâ el-Herrâsî, Ebü'l-Hasen Şemsülişlâm İmâdüddîn Alî b. Muhammed b. Alî el-Herrâsî et-Taberî. *Ahkâmü'l-Kurân*. thk. Musa Muhammed Ali - İzzet Abd Atiyye. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.
- Kudûrî, Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekr. *et-Tecrîd*. thk. Muhammed Ahmed Sirâc - Alî Cuma Muhammed. 12 Cilt. Kahire: Dâru's-Selâm, 2006.
- Kudûrî, Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekr. *Şerhu Muhtasari'l-Kerhî (Min evveli kitâbi's-siyâm ilâ ahiri kitâbin-nikah)*. thk. Halid b. Atik. Riyad: Camiatu'l-İmam Muhammed, 2009.
- Kumaş, Ali - Yılmaz, Muharrem. "Sihriyetin Oluşmasında Zinanın Etkisi". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/2 (2017).
- Makdisî, Bahauddîn Abdurrahman b. İbrahim. *el-Udde Şerhu'l-umde*. thk. Ahmed b. Ali. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2003.
- Mâlik, Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî. *el-Muvatta*. thk. Muhammed Fuad Abdalbaki. Beyrut: Dâru İhyai't-Turasî'l-Arabiyye, 1985.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *el-Hâvi'l-kebîr*. thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999.
- Merdâvî, Ebü'l-Hasen Alâüddîn Alî b. Süleymân b. Ahmed. *el-İnsâf fi marifeti'r-râcih mine'l-hilâf ulâ mezhebi'l-İmâmî'l-mübeccel Ahmed b. Hanbel*. thk. Ebü Abdullah Muhammed Hasan. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997.
- Merğînânî, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr. *el-Hidâye şerhu bidâyeti'l-mübtedî*. thk. Nuaym Eşref Nur Ahmed. 8 Cilt. Karaçi: İdâretü'l-Kur'ani ve'l-ulûmî'l-islâmiyye, 1997.
- Muhakkık Hillî, Ebü'l-Kâsım Necmüddîn Ca'fer b. el-Hasen b. Ebî Zekeriyâ Yahyâ el-Muhakkık el-Hillî el-Hüzelî. *Şerâi' u'l-İslâm fi mesâ'ili'l-helâl ve'l-harâm*. thk. Sadık Huseyni Şirazi. Beyrut: Dâru'l-Kârî, 2004.
- Müzenî, Ebü İbrâhîm İsmâîl b. Yahyâ b. İsmâîl el-Mısırî. *el-Muhtasar*. thk. Ebü Amir Abdullah ed-Dağîstânî. Riyad: Dâru Medâric, 2019.
- Nefrâvî, Ahmed. b. Ğanım b. Salim. *el-Fevâkihu'd-devvânî ala Risaleti ibni Ebî Zeyd el-Keyrâvânî*. Dâru'l-Fikr, 1995.
- Nevevî, Ebü Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri. *Ravzatü't-tâlibîn ve umdetü'l-muftîn*. thk. Züheyr Şaviş. Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmî, 1991.
- Râfi'î, Ebü'l-Kâsım Abdülkerîm b. Muhammed b. Abdülkerîm er-Râfi'î el-Kazvîni. *el-'Azîz şerhu'l-Vecîz (eş-Şerhu'l-kebîr)*. thk. Ali Muhammed Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997.

- Râzî, Ebû Abdillâh (Ebû'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Mefâtihu'l-ğayb (et-Tefsîru'l-kebîr)*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-'Arabî, 1999.
- Râzî, Ebû Abdillâh (Ebû'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Menâkibü'l-İmâmî's-Şâfiî*. thk. Ahmed Hicâzî es-Sekka. Kahire: Mektebetü'l-Külliyyâti'l-Ezheriyye, 1986.
- Rûyânî, Ebû'l-Mehâsin Fahrülislâm Abdülvâhid b. İsmâil b. Ahmed er-Rûyânî et-Ta-berî. *Bahrü'l-mezheb fi fûrû'i'l-mezhebi's-Şâfiî*. thk. Tarık Fethî Seyyid. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2009.
- Sadrüşşerîa, Ubeydullâh b. Mes'ûd b. Tâcişşerîa Ömer b. Sadrişşerîa el-Evvel el-Mahbûbî. *et-Tavzîh fi halli şavâmizi't-Tenkîh (Telvîh şerhi ile birlikte)*. 2 Cilt. Mısır: Matbaatu Muhammed, 1957.
- Sahnûn, Ebû Saîd Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb et-Tenûhî. *el-Müdevenetü'l-kübrâ*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *el-Mebsût*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *Usûlü's-Serahsî*. thk. Ebu'l-Vefa Afganî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.
- Sıġnâkî, Hüsâmüddîn Hüseyin b. Alî b. Haccâc el-Buhârî. *el-Kâfi Şerhu'l-Pezdevî*. thk. Fahrüddin Seyyid Muhammed Kanut. 5 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2001.
- Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs. *el-Ümm*. thk. Rifat Fevzî Abdülmutilib. Mansûre: Dâru'l-Vefâ, 2001.
- Şehîd-i Sâni, Zeynüddîn b. Alî b. Ahmed el-Cübaî el-Âmilî. *er-Ravzatü'l-behiyye fi şerhi'l-Lüm'ati'd-Dimaşkiyye*. Kum: Mecmau'l-Fikri'l-İslami, 2015.
- Şerîf el-Murtazâ, 'Âlemü'l-hüdâ Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hüseyin b. Mûsâ b. Muhammed el-Alevî. *el-İntisâr*. thk. Muhammed Mehdi Necef. Tahran: el-Mecmau'l-Alemi, 2017.
- Şerîf el-Murtazâ, 'Âlemü'l-hüdâ Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hüseyin b. Mûsâ b. Muhammed el-Alevî. *el-Mesâilu'n-nâsiriyyât (el-Mesâilu't-taberiyye)*. thk. Hüseyin Musevi Burucerdî. Meşhed: Mecme'u'l-Buhusi'l-İslamiyye, 2019.
- Şeyh Müfid, Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. en-Nu'mân el-Hârisî el-Ukberî. *el-Mukni'â*. Kum: Müessesetu Neşri'l-İslami, 1989.
- Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf. *el-Mühezzeb fi fikhî'l-İmâmî's-Şâfiî*. thk. Zekerîyya Umeyrât. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995.
- Şîrbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şîrbînî el-Kâhirî. *Muğni'l-muh-tâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994.
- Tabersî, Ebû Alî Emînüddîn (Emînü'l-İslâm) el-Fazl b. el-Hasen. *el-Mü telef mine'l-muh-telef beyne e'immeti's-selef*. thk. Mehdi er-Recâi. Meşhed: Mecme'u'l-Buhusi'l-İslamiyye, 1989.
- Tenûhî, Zeynüddin el-Münecca b. Osman. *el-Mumti' fi şerhi'l-Mukni'*. thk. Abdulmelik b. Abdullah b. Duheş. Mekke: Mektebetü'l-Esedi, 2003.
- Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî. *el-İstisâr fi ma'htülîfe mine'l-ahbâr*. thk. Muhammed Cevvâd el-Fakih. Beyrut: Dâru'l-Edva, 1992.
- Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî. *el-Mebsût fi fikhî'l-İmâmîyye*. thk. Muhammed Bâkır el-Behbûdî. Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-İslâmî, ts.
- Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî. *Kitâbü'l-Hilâfi'l-fikh*. thk. Muhammed Hüseyin Koşanpur. Tahran: Matbaatu Rengin, 1962.

- Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî. *Tehzîbü'l-ahkâm fî şerhi'l-Mukni'a*. thk. Ali Ekber Çaffari. Tahran: Dâru'l-Kutubi'l-İslamiyye, 1966.
- 'Ukberî, Ebû'l-Mevahib Hüseyin b. Mahmud. *Ruûsu'l-mesâili'l-hilafiyye beyne cumhûri'l-fukâha*. thk. Halid b. Sad Haşlan. Riyad: Dâru İşbiliyye, 2001.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *Dîvân*. thk. Fâtıma Yûsuf el-Hiyemî. Beyrut: Dâru Sâdır, 2008.
- Zencânî, Ebü'l-Menâkıb Şihâbüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mahmûd. *Tahrîcu'l-fürû'ale'l-usûl*. thk. Muhammed Edip Salih. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1982.
- Zerkeşî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Abdillâh. *Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muhtasari'l-Hırakî*. Dâru'l-Ubeykan, 1993.
- Zeylâî, Ebû Muhammed Fahrüddîn Osmân b. Alî. *Tebyînü'l-hakâ'ik şerhu Kenzi'd-dekâ'ik*. 6 Cilt. Kahire: el-Matba'atu'l-Kubrâ el-Emiriyye, 1895.
- Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnâmesi*. Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2016.

Şâfiî'nin Zinanın Hürmet-i Musâhereyi Gerektirmediği Konusundaki Görüşünün Temellendirilmesi

Selman Demirboğa

Batman Üniversitesi,
İslami İlimler Fakültesi,
İslam Hukuku Ana Bilim
Dalı

selman.demirboga@bat-
man.edu.tr
[https://orcid.org/0000-0003-
2019-2719](https://orcid.org/0000-0003-2019-2719)

Araştırma Notu Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkısı

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar

Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, kâr amacı gütmeyen veya özel sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası

“Şâfiî'nin Zinanın Hürmet-i Musâhereyi Gerektirmediği Konusundaki Görüşünün Temellendirilmesi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup toplanan veriler üzerinde hiçbir tahrifat yapılmamıştır. Herhangi bir etik ihlalle karşılaşılması durumunda *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nin yükümlülüğü olmayıp tüm sorumluluk yazara aittir.